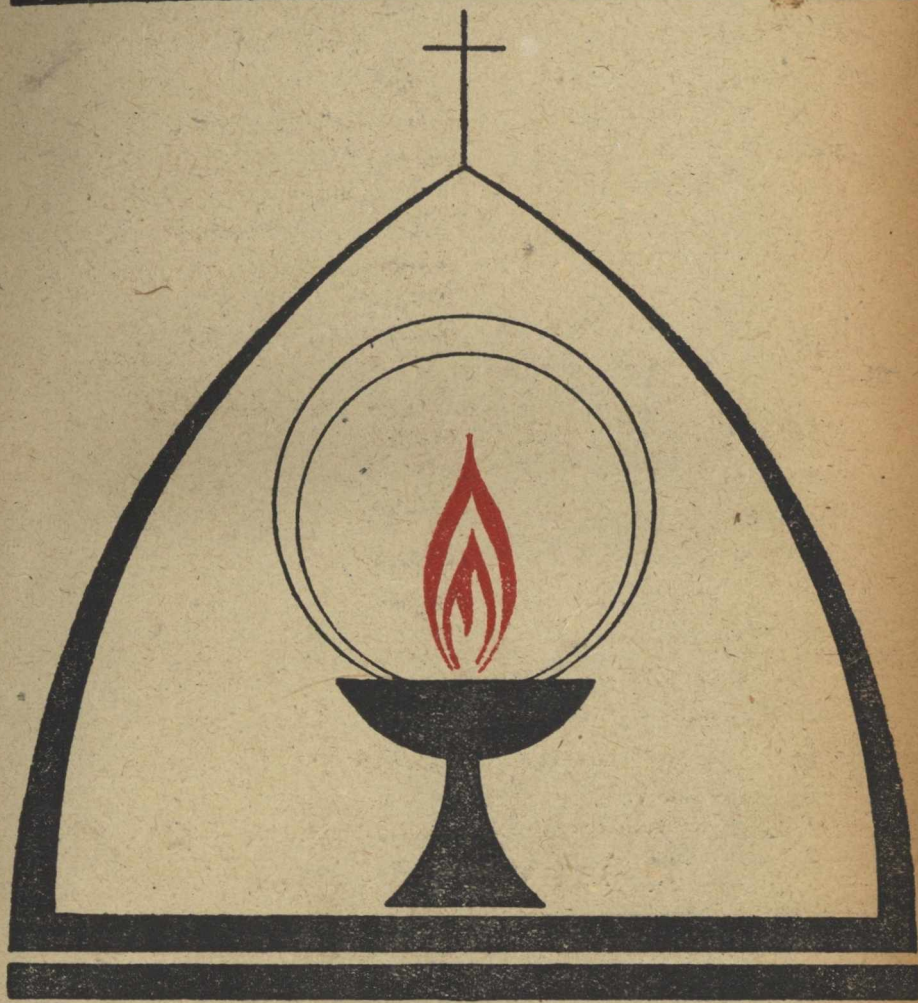

1949 JANUÁRI SZÁM

LELKIPÁSZTOR

■ SZERKESZTI: VEÖREÖS IMRE ■

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LELKESZI ÉRTESSÍTŐ

Megjelenik körlevélként

Kézirat gyanánt

Hivatalos egyházi kiadvány. Hivataloknak járó példány ára: 6 forint

Másoknak 4 forint

Cím: Győr, Ráth Mátyás-tér 1.

Csekkszám: 11.576.

TARTALOM:

1949 JANUAR HÓ.

Időszzerű papi igék: Zsid. 12, 12—13. Tarjáni Gyula.

A gyülekezet imádsága: Prédikációs imádságok ezévi perikópákhoz. K. G.

Igehirdető műhelye: Vízkereszt ünnepe, Mezőhegyesi munkaközösség.

Vízkereszt után 1. vasárnap. Győri munkaközösség.

Vízkereszt után 2. vasárnap. Orosházi munkaközösség.

Vízkereszt után 3. vasárnap. Pesti felsőegyházmegyei I. sz. munkaközösség.

Vízkereszt után 4. vasárnap. Szegedi munkaközösség.

Illusztrációk. Kiss Samu.

Homiletikai példa: Vízkereszt u. 3. vasárnapra. Dr. Kósa Pál.

† Schermann Sándor. Dr. Ferdinánd István.

Túróczy Zoltán: Püspöki beköszöntő.

Dr. Vető Lajos a tiszakerület püspöke. Böjtös Sándor.

Tallózás amerikai egyházi kiadványok között. B. S.

Liturgikus magatartás: Úrvacsoraosztás. (5. folyt.) Budaker Oszkár.

Amszterdam visszhangja. Dr. Nagy Gyula.

Egyházjogi órák: Magatartás az egyjogi munkában. Dr. Sólyom Jenő.

Egyházi tájékoztató: Istentiszteleti reform Erdélyben. K. L.

Könyvtárban: Michaelis, Einleitung in das Neue Testament. Dr. Karner Károly.

Egyezmény után. V. I.

KÖNYVTÁRBAN

HÉZAGPÓTLÓ MUNKA

SCHOLZ LÁSZLÓ: VIASKODÁSUNK FEHÉR ÖRDÖGÖKKEL.

Júdás levelének lelkész evangélizáción megszólaltatott magyarázata.

Ára 3.50 Ft. Megrendelhető a Lelkipásztor kiadóhivatalánál: Győr, Ráth Mátyás-tér 1. sz. — Ára csekklapon befizethető.

Időszerű papi igék

„Annakokéért a lecsüggesztett kezeket és az ellankadt térdeket egyenesítsétek föl és lábaitokkal egyenesen járjatok, hogy a sánta el ne hajoljon, sőt inkább meggyógyuljon.” (Zsid. 12, 12—13.)

Az elmúlt ünnepek alatt olyan sok szolgálatod volt, Testvér. Annyit prédikáltál, annyi drága igét mondtál másoknak. Benned van a sok szolgálat minden fáradsága. Úgy érzed, mindent elmondtál, kiadtál, ami benned volt. Üresnek érzed a lelked. Jer, üljünk le most ilyen üres lélekkel a mi Urunk lábai elé és próbáljunk meg most mi, sokat beszélő papok, alázatosan hallgatni a szavára.

Látod, ez az ige éles fényt vet a *gyülekezetedre*. Benne elsősorban is azokra, akiket hívő embereknek nevezhetünk, mert Jézus a Megváltójukká lehetett. Ezekre egészen ráillik a megjelölés: „lecsüggesztett kezű, ellankadt térdű” emberek. Igaz, hogy többször láttad őket ragyogó arccal. Amikor hazajöttek egy konferenciáról, csak úgy sugárzott róluk valami irígylésre méltó nagy öröm. Amikor bejelentetted nekik, hogy evangelizáció lesz a gyülekezetben, mennyire fellobbant a szemükben az örömtűz. Ha idegen lelkész jött hozzátok, milyen boldogan vették őt körül. De úgy-e láttad őket nagyon csüggedteknek is? Néha elmondták őszintén, hogy a konferencia tüzét egészen kioltotta már bennük az otthoni élet sívársága. Elpanaszolták, hogy belefáradtak az imádságba, nem szól hozzájuk Isten az igén keresztül. Ellankadt a térdük a keskeny úton való járásban. Ilyenkor olyan szomorúak voltak. Csüggedtek és nagyon fáradtak voltak. Ilyenkor minden olyan nehéz volt nekik. A családi gondok is, a kenyérvkérdés is, a gyülekezetben vállalt szolgálat is, maga az élet is.

De nem csak a hívőkre kell most gondolnunk. Az egész gyülekezetre. Minél inkább elvilágiasodik a gyülekezet, annál megdöbbentőbbnek élénk a lecsüggesztett kezek és az ellankadt térdek. Gondold csak végig gyülekezeted tagjait! (Úgye ismered őket személy szerint belülről is mind?). Hány csüggedt, fáradt ember áll eléd. Odajönnek lélekben az íróasztalod elé és elpanaszolják a nehézségeiket, a gondolataikat mind. Az egyik elmondja, hogy a férje részeges. Elissza a keresetét. A gyermekek meztláb futnak a hóban és egyik-másik már nagyon csunya köhög. Egy édesanya könnyes szemmel áll eléd és elpanaszolja, hogy négy éve eltűnt a fia a fronton. Azóta semmi hír róla. Fiatal leány következik. Elmondja, hogy édesanyja gyűlöli őt hitéért. Elégette a könyveit, halálra keresi a Bibliáját, nem engedi őt bibliaórára sem. Fiatal asszony jön ezután. A férje elhagyta. Mással él. Pedig ő úgy szereti a férjét... És jönnek hosszú sorban az emberek. Mind a híveid. Terhet cipelnek. Az élet rakta a vállukra. Néha maguk is nehezítik. Nagyon csüggedtek. A legtöbb nem ismeri az élő hit erejét és nem tudja, hogy a terhet Jézus Krisztus keresztje alatt le lehet rakni. Egyik-másik talán öngyilkossági gondolatokkal is foglalkozik...

Testvér! Megpróbáltad már megérteni a rádbizott teherhordozó emberek nagy nyomorúságát? Átvettél-e már valamit abból a teherből, ami rájuk nehezedik? Látod-e hogy mennyi lecsüggesztett kezű és ellankadt térdű híved van, akik végeredményben mind *a bűnik terhe alatt* nyögnek? Talán csak nem gondolod, hogy neked semmi közöd sinces ebben a vonatkozásban hozzájuk?!

Ezek a szegény emberek mind rád néznek, Testvér. Van, aki felkeres a csüggedésével, a bűnével és egészen nyíltan kéri, hogy biztasd. Olyan mohóság van a szemében, amikor Bibliát olvasol neki. Szinte kap a biztató ige után. Olyan nagyon hálás, ha lelkipásztora kész együtt imádkozni vele. A legtöbb azonban nem koptatja a küszöbödöt. Talán egészen nyíltan és gorombán kijelenti, hogy nincs szüksége papra. Ezek nem néznek nyíltan rád. Úgy tesznek, mintha nem is vennének észre. Csak sandítanak néha feléd. De emögött a sandítás mögött, a gyűlöletesnek látszó éles kritika mögött ott van a megnyomorított, ördög rabságában kínlódó ember sikoltása feléd: „Segíts rajtam, ha tudsz! Olyan elviselhetetlenül nehéz az élet! Mutass valami jó megoldást! Mutasd meg a szabadító Istent, hiszen téged Isten emberének neveznek!” — Mondd, Testvér, szoktál-e néha arra gondolni, hogy a lecsüggesztett kezű emberek rád néznek és az ellankadt térdű emberek tőled várnak biztatást? A hívők is, meg a hitetlenek is. Hiszen az embernek mindig példakép kell. A legtöbb ember — bevallottan vagy titkoltan — fel akar nézni valakire, aki életével mutatja a jó irányt és a jó utat.

Tudod, hogy a hívek mindig csak fél füllel hallgatják a prédikációkat, de tágranyitott szemmel nézik az *életedet*? Kevésbé érdeklődnek, amit a hit erejéről, a bűnből való megszabadulás útjáról, a Krisztusban való élet szépségéről és örömeiről mondasz nekik. Inkább fürkésző szemmel figyelik, hogy feléjük esape az *életedből* az élő Krisztus ereje, látszik-e a szemedben a bocsánatot nyert ember békessége és megmutatkozik-e papi *életeden* a keresztyén öröm. Egy szóval lecsüggesztett kezű emberek a te kezedre néznek, Testvér, és ellankadt térdű, fáradt híveid a te térded egyenes járását szeretnék látni. Mondd, megérezte-e már valamit abból, hogy milyen nagy dolog a papi felelősség?

Megértelek, ha most *szomorúan* nézel rám. Sokszor csüggedtebb vagy, mint a legesüggedtebb híved. Fáradtabb vagy, mint gyülekezeted leginkább megterhelt teherhordozója. Sokszor bűnösebb vagy, mint gyülekezeted legégéresebb bűnöse, akit nyíltan megvetnek az emberek. Sokszor te sem tudsz imádkozni, hozzád sem szól az ige. Néha *menekülési gondolatok* kínoznak. Szeretnéd otthagyni a szószéket és letenni szépen, esendesen a lutherkabátot. Hadd hirdesse az ígét az, aki alkalmasabb erre a félelmetesen nehéz szolgálatra! Néha harangzúgáskor arra gondolsz: nem megyek be a templomba! — Aztán mégis csak bemegy. Valami, jobban mondvá Valaki megakadályoz abban, hogy gyáván elfuss. Jézus Krisztus megfogta a szívedet. Megbocsátotta bűneidet és ezzel eljegyzett magának örökre. Szeretete összekötötte elválaszthatatlanul a szívedet az Ő szívével, az *életedet* az Ő életével. *Hová mennél?* Bűnök bocsánata, Istennel való békesség, örök élet egyedül Őnála van!

Jézus neve ragyog fényesen az új esztendő bejárata felett. Hidd el, Testvér, nem papi frázis, hanem mentő evangélium, hogy Jézus az új évben is *Szabadító*. Csüggedt, megfáradt papoknak is Szabadítója. Ő nemcsak a parancsot adja: a lecsüggesztett kezeket és az ellankadt térdeket egyenesítsétek fel! — hanem *az erőt is megadja* ahhoz, hogy lábunkkal egyenesen járjunk az Élet útján. Tudom, hogy ezt nekünk, papoknak, a legnehezebb elfogadni. Mégis olyan jó, hogy újesztendei nehéz szolgálatunkra ennek a hatalmas Jézusnak az erejében bizakodva indulhatunk el. Te is, meg én is.

Tarjáni Gyula.

A gyülekezet imádsága

Prédikációs imádságok ezévi perikópákhoz

Vízkereszt után 1. vasárnap.

Úristen, Mennyei Atyánk!

Te elérhetetlen messzeségben lakozol. Ember Hozzád a maga értelmével, vagy erejével el nem érhet, gondolataidat ki nem találhatja, utaidat meg nem ismerheti és akaratodat nem tudhatja. Mégis ismerhetünk Téged. Ismerhetjük szíved titkait, akaratodat, gondolataidat és utaidat. Hálát adunk Neked és magasztalunk Téged, amiért ezt nekünk Te magad mind megjelentetted és semmit sem titkoltál el előlünk.

Kérünk, végy el szívünkől minden kételkedést, minden hitetlenkedést, minden üres böleselkedést és add meg nekünk, hogy igédet, mint a Te szavadat fogadjuk, a Biblia szent legyen előttünk, mert ami meg van írva, Te irattad és ami benne van, a Tiedből van. Add meg minden szolgádnak azt a kegyelmet, hogy, amit szól, Tőled vehesse és mint a Tiedet hirdethesse.

Őrizz meg minden igehirdetőt és bizonyágtevőt attól, hogy a saját diésőségét keresse. Cselekedd, hogy minden szolgálat a Te diésőségre legyen. Add, hogy minden szolgád életével is bizonyítsa tudománya igazságát.

Nekünk pedig, kik igédet hallgatjuk, adj engedelmes szívet és engedd meg, hogy mindenki, ki igédet előlegezett hittel fogadta, mikor eselekszi, bizonyóságot nyerhessen és megláthassa, hogy igaz. Ámen.

Vízkereszt után 2. vasárnap.

Úr Jézus Krisztus!

Neked nincs alkalmatlan idő, sem alkalmatlan személy. Mindenkor és mindenkit keresel, hogy megkínáld az örökélet vízával. Hálát adunk, hogy minket is kínálsz és kérünk, engedd meg, hogy elolthassuk vele szomjúságunkat.

Szabadíts meg földhöz ragadtságunktól. Tégy szabaddá a Te országod számára. Toppítsd le testi életünk szükségletei után való mohóságunkat, s oltsd belénk szomjúságot és vágyat az örökélet étel és itala után, melynek tárháza és forrása Te vagy.

Könyörülj rajtunk, amikor nem értjük meg igédet és a magunk

eszével kiforgatjuk valóságából. Add Szentlelkedet, hogy a lelkieket lelkiekkel mérjük és a mi rejtve van előlünk, mint testi ember elől, a lelki ember azt világosan megismerhesse.

Kérünk, hogy Te — aki mindent ismersz és semmi sem maradhat rejtve előled — tárd fel előttünk is bűneinket, tapints elevenünkre és légy Jézusunk, aki minket is megtisztít minden büntől. Tégy olyanná, mint vagy magad és méltóvá mindenben az Atyához. Ámen.

Vízkereszt után 3. vasárnap.

Úr Jézus Krisztus!

Mikor egy lelket megmentettél, semmi sem volt fontos Neked. Nem törődtél azzal, hogy fáradt vagy, éhezél és szomjazol. Sőt még azzal sem törődtél, hogy szent tested vonaglott a kereszt kínjaitól. Minden gondod az volt, hogy cselekedd Atyánk parancsát és minket bevigyél a Te országodba.

Kérünk, légy kegyelmes hozzánk és cselekedd, hogy ez a szent és drága magvetés megteremhesse gyümölcsét a Te gyülekezeted életében is.

Köszönjük, hogy a magvetés megtörtént a Te véred hullatásával és elkezdődött az aratás. Köszönjük azt is, hogy igen bőséges aratást helyezettél kilátásba.

Kérünk, légy kegyelmes hozzánk, hogy evangéliumod hirdetésével gyülekezetünkbe is bőséges aratást végezhesünk.

Légy áldott Te Szent, aki lemondta az aratás bőséges örömeiről és átengedte az apostolaidnak és szolgálóidnak mind a mai napig. Állíts sokakat arató munkába. De őrizz meg attól, hogy saját sikerreinktől megrészegegyünk ott, ahol a magvetést Te magad végezted. Hadd legyen a mi örömünk a szolgálat öröme és nem a sikeré és mint magad igazítottad ki dicsékvő tanítványaidat, annak örüljünk, hogy a mi nevünk is fel van írva a mennyekben. Ámen.

Vízkereszt után 4. vasárnap.

Úr Jézus Krisztus!

Csodálunk Téged, ki olyan következetes és meg nem alkuvó vagy, s nem bánod, ha mindenki ott hagy is, de nem hallgatod el az igazságot.

Örömmel adunk hálát, mert ahol a legkilátástalanabb a helyzet, még ott is csodálatos elhatározások és bizonyosságtételek születnek a Téged szeretők szívében.

Kérünk, vezess el bennünket az örökélet megismerésére. Adj olthatatlan vágyat szívünkbe, hogy keressük az örökéletet. Vezess el annak a felismerésére is, hogy rajtad kívül nincs senki, akiben megtalálhatjuk az örökéletet. Légy szemünkben az az egyetlen, akit maga az Atya küldött és akin kívül nincsen más.

Tudjuk, Urunk, hogy Te szereted a Rólad való bizonyosságtételt és meg is kívánod, hogy akinek szívében hit és szeretet van Irántad, vallja meg — kérünk Téged adj bizonyosságtévő nyíltságot, szabadíts meg a szégyenkezés bilincseitől és sokasítsd meg azoknak számát gyülekezetünkben is, akiknek Te vagy a Krisztusuk és kényszerítés nélkül önként, nagy örömmel tesznek rólad bizonyosságot.

K. G.

Vízkereszt ünnepe

Szászéki ige: Ján. 8, 12.

Oltári ige: II. Kor. 4, 3—6.

AZ ALAPIGE MAGYARÁZATA. A 7. fejezet szerint Jézus személye a lombsátor ünnepén meghasonlást lámaszt a sokaságban. A 8:12-vel nagy vitabeszéd kezdődik, mely 7:52 után kapcsolva még a lombsátor ünnepén hangzik el. A lombsátor ünnepén az volt a szokás, hogy minden este 2 hatalmas fáklyát gyújtottak meg, melynek fénye bevilágította egész Jeruzsálemet. Ez a pusztai vándorlásra emlékeztetett, amikor Isten Izrael népét tűzszlopban vezette. Ezzel a ceremóniális kivilágítással szemben Jézus önmagára mutat, mint aki az egész világnak a világossága. Már Ezsaiásnál Ebed Jahve a pogányok világossága (Ezs. 42, 6 és 49, 6.) A világosságnak az Újszövetségben ketlős jelentése van: etikai (v. ö. Ján. 3, 19—21, Róm. 13, 12, II. Kor. 6, 14, Ef. 5, 9) és szoteriológiai (v. ö. Csel 26, 18, II. Kor. 4, 6, I. Thess. 5, 5), — Nem járhat a sötétségben, helyesebben: nem jár többé a sötétben (Czeglédy). Az életnek világossága — életet adó világosság, vagy világosságot adó élet. (Ján. 1, 4.) — Az epistola ugyanarról a világosságról szól, mint textusunk, úgy amint az az evangélium hirdetésében ragyog fel.

AZ ALAPIGE IRÁNYA. Jézus világosságát kínálja a sötétben járóknak.

AZ ALAPIGE MAI MONDANIVALÓJA. 1. Jézus és a sötétség. Jézuson kívül mindenki sötétségben van. Több fényforrás ígérkezik és kínálkozik ezen a világon, amilyen az emberi értelem, világnézetek, hamis vallásos elgondolások, babonás hit stb. Keresztyénség és pogányság területén egyaránt fellelhetők ezek. Közös vonásuk, hogy nem beszélnek világosan Istenről, bűnről, megváltásról, ezért Jézus mindezt sötétségnek minősíti.

2. Jézus és a világosság. Jézus maga a világosság, mégpedig az egész világ számára ama fényes hajnalcsillag (Jel. 22, 16). Ez a világosság fedi fel bennünk a bűnt, de ez lesz bizonyossá a bűnbocsánat felől is. „A Jézustól jövő, bennünket besugárzó fény nem bosszúálló hatalom, noha a gonoszt felfedi, mégsem öl meg minket, sokkal inkább az élet napfelkeltét eszközl bennünk.” (Schlatter) Jézus mint világosság az evangélium hirdetésében adatik, ez a helmisszió és külmisszió munkája. (Lásd: epistola.)

3. Jézus és követői. Belőlük kiűzi a sötétséget, a bűnt. Így lesz az ember újjá, kilép a régi Ádamból és belép Krisztusba. Jézus életét éli. Kívülről lehet sötétség és éjszaka, de a megváltozott szívben ott az élet világossága. Mikor az emberi szív Jézust befogadja, ezzel terjed az Isten dicsősége (epifánia). Ez az erkölcsi magatartás megváltozását is jelenti. Ef. 5, 8—14, Ján. 2, 8—10.

Vázlatok: Jézus világossága; 1. felettem a kegyelmem, 2. bennem az újjulásom, 3. rajtam át a mások hódítása. — Világosság vagy sötétség? Mind-egyikkel 1. máskép látsz, 2. máskép jársz, 3. máshova jutsz.

Énekek: Dt. 168, 174, 103.

Mezőhegyesi munkaközösség.

Vízkereszt után 1. vasárnap

Szószerki íge: Ján. 7, 14—18.

Oltári íge: Zsolt. 84, 2—13.

AZ ALAPIGE MAGYARÁZATA. 14. vers. A Iombsátor ünnepi hetének közepén érkezik Jézus Jeruzsálembe. — 15. vers. Nem foglalkozott írástudók, rabbi vezetésevel a zsidó írástudomány, amely az Ószövetséget a hagyomány megvilágításában tanulmányozta. — 16. vers. „tudományom“: didaché, tanítás. A perikópa központi fogalma a tanítás. (14. v.: „tanít vala“, 15. v.: „nem tanulta“, 16. v.: „az én tanításom“, 17. v.: „e tanításról“). Jézus tanítása Isten elé akarta állítani az embereket (16. v.) és Isten akaratának szóló cselekvő engedelmességet követelt (17. v.). — 18. v. „Aki magától szól“: saját gondolatait mondja, „Igaz az és nincs abban hamisság“: igazmondó (aléthés, wahr) és nincs abban bűn (adília, Ungerechtigkeite).

AZ ALAPIGE IRÁNYA. Jézus tanítása Istentől és Istenért van, de ez csak engedelmes cselekvése közben ismerhető fel.

AZ ALAPIGE MAI MONDANIVALÓJA. 1. Jézus tanítása sohasem elméleti, hanem mindig gyakorlati jellegű. Nem szép mondatokba való belefelejtkezést, észturnát, vagy elméleti elsajátítást követel, hanem engedelmességét, életet. Minden igehirdetés vagy vallásóra döntés elé állít: kész vagyok-e életemet Isten akaratának alárendelni? Ne szakadjon el a teológiai, hittani ismeret az életem odaszánásától és a keresztyénség naponkénti gyakorlásától.

2. Jézus tanítása értelmi úton nem ismerhető meg, csak az engedelmes-ség hittapasztalatának útján. Csak akkor világosodik meg előttünk Isten igéje, ha az engedelmisség készségével közeledünk feléje. „Előlegezett hitet“ kíván: az elfogadott és élt íge azután meggyőz bennünket igazságáról. A keresztyénség tanítását ellenfelek sohasem ismerhetik meg igazán, csak a tanítványok. Viszont a Bibliának engedelmes hívő olvasása teológusokat is meg-szégényítő mély hitbeli ismeretre és bibliai látásra vezet a legegyszerűbb embert is (hívó parasztlombok!). Ilyenekkel találkozáva ma is feltör belőlünk a 15. vers csodálkozása. Mindez nem jelenti, hogy a Bibliával való elméleti foglalkozás, Isten igéjének tanulását lebecsülhetnénk, sőt! Hiszen Jézus sem „az újjából szopta“ az Ószövetség ismeretét. A Bibliában és a keresztyén tanításban való elmélyedésre minden hívőnek minden eszközt fel kell használnia (Bibliaiskola, stb.).

3. Jézus tanítása mindig felülről adatik. Ahogyan Ő Istentől vette, úgy ma is csak Istentől veheti az igehirdető, vallásitanító, vagy keresztyén hívő. Nem meríthet magából, Istentől kapott üzenetét kell tovább adni a prédikációban, vagy az egyszerű bizonyágtételben. Jaj, ha valaki sajátjából ad, bármennyire is megragadó. A gyülekezet felé fordítva: a prédikáció értékét nem szónoki szépsége, érdekessége, vagy könnyeztetése dönti el, hanem az, hogy felülről vett üzenet, Isten hamisítatlan igéje-e?

4. Jézus tanítása az Isten dicsőségét szolgálja. Vajjon mi lelkipásztorok minden igehirdető, tanító szolgálatunk közben Annak dicsőségét keressük-e, aki küldött bennünket? Vajjon nem kellene-e kevesebb ember-dicsőítést művelni az egyházi életben? Híveinknek pedig nem kellene-e jobban látniok, hogy a keresztyénség tanításának, az egyház ige-szolgálatának és az engede-lmes halgatásnak végső célja Isten dicsősége ezen a világon?!

A vasárnap ógyházi evangéliumához, a 12 éves Jézus történetéhez (ezzel érintkezik oltári perikópánk: vágyódás a templom után) a „tanítás“ révén kapcsolódik igénk. A vízkeresztli ünnepkör összefogó gondolatába is beleillesz-kezik: Krisztus dicsősége Isten dicsősége.

Váz'at-témául ilyesmik kínálkoznak: Prédikáció a prédikációról. Vagy: Engedelmes hallgatás. Vagy: Tan vagy élet? (Ebben az esetben a prédikáció felelete: tan és élet.) Vagy egyszerűen: Krisztus tanítása.

Ének: 289. és 286.

Győri munkaközösség

Vízkereszt után 2. vasárnap

Szószerki ige: Ján. 4, 5—26.

Oltári ige: II. Tim. 1, 3—5.

AZ ALAPIGE MAGYARÁZATA. *Néhány szó a samaritánusokról.* Zsidóknak pogányokkal való keveredéséből származtak. A zsidókkal kölcsönösen gyűlölték egymást, bár ők is szigorúan megtartották a törvényt. A Garizimre épült templomuk K. e. 128-ban elpusztult, de változatlanul szent helynek tartották. Ahogy a bibliai szakaszból is kitűnik, féltékenyen őrizték az ősatyák örökségét. Magukat tartották az igaz Izraelnek. Semmi közösséget nem vállaltak a zsidókkal és semmi jótéteményre nem voltak hajlandók. (Ezért csodálhozik az asszony a vízkérésen is.) Vallásosságuk végeredményben üres, külsőséges tradíció és féltékeny gyűlölködés. Képmutatás és hazugság így. De a zsidó istentiszteletben sem volt az életet adó lélek. Pontos külső elvégzése mellett is hazug és lélektelen maradhatott az ember, ahogy viszont a samaritánus asszony kegyességével is összefért zilált magánélete.

Jákób kútja: pégé, tehát nem vízgyűjtő ciszterna, hanem szüntelenül folyó forrásból származó kút.

Élő víz. (10. v.) Zoé jelenti a természetes életet is. De főképp az Istentől származó élet (bár az előző is tőle származik), örök élet, melynek híjjával lehet az élő, viszont, amely a halállal sem szűnik meg. A gnózisban isteni életet jelent, mely a mennyei világban mint tökéletesen meglévő fluidum létezik és sajátja lehet embernek és dolgoknak egyaránt. Ezért él a különös vágy a „farmakon tész zoész”, az élet gyógyszere után, mely halhatatlanságot biztosít. Ilyen a paradicsomi életfa, hellén világban olajfa, sémita természetű valóságban isteni erőt adó életforrás, élő víz, hűdór dzón. Így válik szakramentális értelemben halhatatlanságot kínáló itallá. Végeredményben minden szomjúságban az élet utáni szomjúság jelentkezett. Ehhez a vallási képhez, vagy képzethez kapcsolja Jézus mondanivalóját. Ujtestamentumi értelemben Isten az élet adója. Aki üdvözítő cselekedetében hisz, él. Az igaz ember pedig hitből él. Róm. 1, 17. Ezt Jézus hozta világosságra az evangélium által. II. Tim. 1, 10. Jézus Krisztusban van. Róm. 8, 2. I. Ján. 5, 20 szerint pedig: Ez (Krisztus) az igaz Isten és az örök élet. *Az élő vízben tehát Krisztus az őbenne megjelent örök étellel akarja a samaritánus asszonyt megajándékozni.*

Az Isten imádása lélekben és igazságban. (24. v.) Hogy Isten Lélek, nem kell itt bővebben magyarázni. A külsőleges emberi cselekedetekre épülő, a hazugság és hamisság lehetőségét magába foglaló tisztelet helyett csak Lélekben imádható. Róma 8, 26—27 elég útbaigazítást ad erre. Mi az itt szereplő igazság, alétheia? Törvénykezésben: való, igaz helyzet, filozófiában: a létező. Plátónnál a keletkezővel és mulandóval szemben létező valóság. Ellentéte a hazugság. — Bírói igazság, megbízhatóság, őszinteség, kinyilvánított tényállás, kijelentés igazsága, igaz tan, igaz hit, valódiság, isteni valóság, kinyilatkoztatás. — Igazság az ember hamis és bűnös állapotával szemben. — Ján. 8, 44. szerint nincs az ördögben. Aki az igazságból való, hallgat Krisztus szavára. Ján. 18, 37; Ján. 14, 6. szerint Krisztus az igazság. Bűnös állapotban nem imádható Isten. Ezért kell a samaritánus nő bűnös állapotát is felfedni.

AZ ALAPIGE IRÁNYA. *Jézus a bűnből és hamis vallásosságból örök életre hív, hogy Lélekben és igazságban szolgáljuk Istent.*

AZ ALAPIGE MAI MONDANIVALÓJA. Egyházunk jó része nem lélekben és igazságban szolgálja Istent. Krisztus nélküli, önmaga alkotta istenhittől, tradíciókból, jó egyházi szokásokból alkotta meg vallásosságát és fel sem veti az igazi istenimádat kérdését. Értelmetlenül áll szemben az élő víz adójával, aki maga az igazság: Krisztus. Különböző lelki csoportjait pedig a szektás féltékenység hatja át. Egyedül önmagát tartva az igaz Izraelnek, nem tudja a Judea és Samária közti ellentétet ledönteni, vagy áthidalni, sőt Izraelben belül sem tud egységet teremteni. Úgynevezett komoly hívőknél is vígan tenyészik olykor a bűn. A világ felé pedig elmondható, hogy az Isten igaz imádata nélkül minden vallásosság és erkölcs csak emberi tákolmány, amely mivel nem tudja kiküszöbölni a bűnt, hazugságba, bűnbe és képmutatásba süllyed.

Vázlatul kínálhozik: Hazúg és igaz istentisztelet, vagy örök szomjúság — élő víz. — Bűnből igazságra, fel az istenimádat hegyére.

Ének: 361.

Orosházi munkaközösség.

Vízkereszt után 3. vasárnap

Szószéki íge: János 4, 27—42.

Ottári íge: Zsid. 11, 1—22.

AZ ALAPIGE MAGYARÁZATA: Alapigénk folytatása a 2. vasárnapi ígének. Exegetikai nehézség nem adódik. Világosan két részre tagolható: a) 27—38. versek a tanítványok értetlenségét mutatják Jézussal szemben, aki minden rabbinizmus ellenére szóba áll egy samáriai asszonnal, a Mester tiszteleté azonban elnémtíja tiltakozásukat. b) 39—42. versek a síkárbeliek magatartása és hite. — 34. v. bróma = (v. ö. Róm. 14, 17) eledel, de itt jelképe annak a lelki megelégedettségnek, mely Jézust a samáriai asszonyra gyakorolt hatása nyomán eltölti. Ez a belső elégedettség teszi képessé Jézust arra, hogy a testi ételről lemondjon. Jézusnak életszüksége, hogy ilyen „eledele” legyen. Az Ő fiúi engedelmsége ez. — 35. v. theaszoszthe: a szemmel valóban láthatóra vonatkozik. T. i. a közelítő síkárbeliekre. Ők a bizonyosság, hogy a „mezők fehérek az aratásra”. — 36. v. theriszmosz: (v. ö. Máté 25, 24—26) a hívők számára a teljesség ideje (Máté 3, 12). Aki az aratást végzi, az örök életre gyűjti a lelkeket. Itt az élő hitre jutásra való alkalmasság. — 39. v. episzteüszan eis autou = eis to onoma autou (v. ö. 2, 23) = hit Jézus Messiás voltában. — 41. v. dia tou logou autou azt mutatja, hogy Jézusnak nem kellett különös csodákat tennie Síkárban; beszédére hittek neki. — A 37. v. közmondás, amelynek fájdalmas tónusa volt. Itt azonban nem tölti el fájdalommal a vetőt az a tény, hogy más arat, mert egy a csűr és egy a gazda!

Az alapige első szakaszából világosan kitűnik, hogy Jézus tudatosan teszi túl magát a judaista iörvényen; az Atya akaratát cselekszi és fiúi engedelmségben él. Cselekedete Isten akaratából fakad és csak azért sikeres, mert Istent maga akarja, engedi és parancsolja. Istennek szeretete — melyről János oly sokat tud — engedi, hogy az ellenálló és hitetlen zsidókkal szemben a megvelett samaritánusok hitre jussanak; azok, akikről a tanítványok nem is gondolták, hogy Jézusnak számukra is van mondanivalója. Az aratni való nem ott van, ahol a tanítványok gondolják, hanem ahol az Atya kijelöli. A síkárbeliek igazolják Jézust: jönnek, akik megérték az Isten számára! (Samáriában erős lesz az egyház, v. ö. Csel. 8, 5 kk.)

Az alapige második felében a sikárbeliek hitének teljességéről van szó. Nem a követté lett asszony szavára hisznek, hanem személyes bizonyosságra jutnak. Bizonytal tudják, hogy Jézus a világ üdvözítője.

AZ ALAPIGE IRÁNYA. A teljes történet irányát (scopust) így foglaljuk össze: Jézus tanítványa teszi a samaritánusokat. A 3. vasárnapi része két mellékírány szerint érthető: 1. Jézus az Atya akaratát cselekszi, amikor a samaritánusokat „aratja”. 2. A sikárbeliek végül nem a közvetítő, hanem az Üdvözítő szavára hisznek.

AZ ALAPIGE MAI MONDANIVALÓJA: Az embervilágban ma is vannak, akik érettek az aratásra. Ott és akkor vágnak a lelkek Isten Üdvözítőjének megtalálására, ahol mi nem is gondolnánk. — Isten akarata az, hogy eljusson minden „Sikárba” valaki, aki bizonyosságot tesz arról, Aki az „út, igazság és élet!” — Ma is igazság — s ez boldog örömmel tölthet el minden lelkiismeretes munkást — más a vető és már az arató. V. ö. I. Kor. 3, 7kk. — Jézus ma is személyesen bizonyítja meg, hogy Ő a világ üdvözítője! Elmondhatjuk: „Nem az apostoli tradíció miatt hiszünk, hanem mert élő Krisztusunk van.” (Történeti és történetfeletti Krisztus!!)

Az oltári ige a hit jelentőségéről szóló bizonyágtevés. Amiképen lehetetlen Istennek tetszeni hit nélkül, úgy látjuk a hit diadalát Sikárban, ahol megjelent a Krisztus dicsősége, mert sokan hittek őbenne.

Pesti felsőegyházmegye 1. sz. munkaközösség.

Vizkereszt után 4. vasárnap

Szószerki ige: János 6, 66—69.

Oltári ige: Zsid. 11, 23—27.

AZ ALAPIGE MAGYARÁZATA. 66. v. „ettől fogva”, „ezért”. Mindkét értelmezés helyes. Mutatja, hogy szorosan összefügg az előző szakasszal: a „kemény beszéd” miatt hagyják el Jézust sokan. 67. v. Jézus a legbensőbb közösségnek teszi fel a kérdést. 68. v. A tanítványok számára egyetlen lehetőség van: Jézusnál maradni. 69. v. „elhittük és megismertük” helyett inkább hitre és megismerésre jutottunk. Nincs fokozati különbség a kettő között! „Te vagy a Krisztus...” stb. helyett a legrégebb kéziratok szerint: Te vagy az Istennek Szentje. Jézus és Isten páratlan viszonyát fejezi ki.

AZ ALAPIGE IRÁNYA. *Krisztus igéje, a kemény beszéd, döntés elé állít; mellette dönteni csak a hitrejutott lélek tud.*

AZ ALAPIGE MAI MONDANIVALÓJA. Gyakran ismétlődik ez a jelenység: sokan elhagyják Jézust, nem járnak többé vele azon az úton, amelyen ő jár.

Jézus szava a gyülekezet felé hangzik: *ti is* el akartok hagyni? Ige-hirdetésünk nem a kívülvalóhoz szól! Nem azoknak a bírálgatása következik, akik „nem járnak Vele”, hanem személyes megszólítása a „tanítványoknak”, akiktől ez a megszólítás személyes vallástételt követel. Ezzel a feltett kérdéssel szemben senki nem foglalhat el semleges álláspontot!

A vallástétel azonban nem „gerinces kiállás” és nem mellőngető dicsekedés! Isten előtti alázatos meghajlás: ha eszünkre, érzékeinkre, saját akaratunkra hallgatnánk, bizony mi is elmennénk, hiszen mi is bűnösök vagyunk, nem vagyunk különbe azoknál, akik elfutottak. De mi *nem tehetünk mást*, minthogy Nálad maradunk. Jóllehet csábít a világ, de *nekünk* nem adhat megoldást.

Ennek az oka pedig az „örök élet beszéde.“ Nem csupán az örök életről való beszéd, hanem ige, amely örök életet ad. (János 17, 31) Ez csak Jézusnál van. A világ nem adhat nekünk megoldást, de Jézus ad. Az evangélium nem pusztá tagadás a „világ“-gal szemben, hanem olyan többlet, pozitívum, amely a világ minden kincsénél többet ér.

A vallástétel azonban csak Krisztus-hítből fakadhat. Ez a hit nem általában elhívése Jézus dolgainak, hanem annak a felismerése, hogy Istent csak Jézus Krisztusban ismerhetjük meg. Ez a hit nem a láthatókra figyel, hanem rábizza magát Isten ígéreteire, amelyek Krisztusban teljesednek be (*epistola*). A hit és a Krisztus megismerése szétválaszthatatlanok: Krisztusban csak az hisz, aki ismeri őt és Krisztust csak az ismeri, aki hisz benne.

Ez az evangélium Jézus nélkülözhetetlenségét állítja a gyülekezet elé. *Prédikáciánk középpontjában is ennek kell állania: csak Jézus ad örök életet.*

Vázlat: Egyedül Jézus. — Máshoz nem mehetünk. — Nála örök élet beszéde van.

Ének: 410.

Szegedi munkaközösség.

Illusztrációk

János 8, 12: Egy olasz eredetű közmondás szerint: „Amelyik házba nem sűt be a nap, oda az orvost kell hívni“; vagy mint a magyar szállóige mondja. „Ahova a nap nem sűt be az ablakon, az orvos jár be az ajtón.“ Lelki értelemben is így van. Ahol a lelki élet Napja (Jézus) nem sűt és nem világol, ott megbetegszik a lélek. — Sok betegségre napkurát ajánlanak az orvosok, sok betegség csíráját, bacillusát megöli a nap. A mi nyomorúságainknak, betegségeinknek egyetlen orvossága, ha lelkünket kitesszük ama magasságból származott Naptámadat (Luk. 1, 78) fényének és gyógyhatásának.

„Több világosságot!“ — kiáltott fel haláltusájában Goethe, a németek világhírű költője, midőn már kezdtek elhomályosulni, megtörni a szemei. A bűn és halál éjszakájával szemben nekünk is világosságra van szükségünk. S ez a világosság számunkra egyedül Jézus, a világ világossága.

János 7, 14—18: Jézus sohasem a maga dicsőségét kereste (Ján. 8, 50), hanem mindig az Istenét (Ján. 17, 4). Kálvin Jánosnak is az volt a jelszava és életének a vezérelve: „Soli Deo glória — Egyedül Istené a dicsőség.“ Kálvinnak e mondásáról nevezte el magát egy hazai református diákszövetség. — Bach Sebestyén, az evangélikus egyházi énekköltészetnek e legkiválóbb képviselője zeneműveinek a végére szintén azt szokta írni: „Istennek legyen dicsőség!“

János 4, 5—26: Scott Walter, a kiváló angol író, midőn kevéssel halála előtt olaszországi utazásáról hazatért, szülőföldjének a látása olyan izgalmas hatással volt rá, hogy a megtört, ősz költő ágyának esett. Az orvosok hosszabb pihenést ajánlottak neki. De ő hamarosan tisztában volt azzal, hogy közeleg a vég. Egy alkalommal a halálos ágyon így szólt mostoha fiához: „Add ide a könyvet!“ „Melyik könyvet?“ — kérdi az. „Hogyan kérdezheted, hogy melyiket? Csak egy könyv van: a Biblia. Benne mindent megtalál az ember: a szomjazó felüdülést, szomjúságának a csillapítását; a megfáradt megnyugtatót; a haldokló vigaszt és reménységet. Istennek drága ajándéka ez, minden Őt szeretők és szavait tisztelők számára.“

Egy utazó (Whateley) beszéli, hogy az egyiptomi utcákon a vízarusok azzal a hangos kiáltással kínálják tömlőik tartalmát a járókelőknek: „Ki akar az Isten ajándékából?“ Ennek a hallatára — folytatja — önkénytelenül Jézusnak a samariai asszonnyal való beszéde jutott az eszembe:

„Ha ismernéd az Isten ajándékát és hogy ki az, aki azt mondja néked: adj innom!; te kérted volna őt, és adott volna néked élő vizet.“

János 4, 27—42: Amint ott Jákob kútjánál az a samariai asszony megdöbött, hogy Jézus belátott a multjába, lelkébe; és esodálkozva ujságolta a városbelieknek: „Megmondott rólam mindent, amit cselekedtem.“ — Jézus evangéliomának a hirdetésére és hallatára hányszor táruult fel azóta is és tárul fel ma is egy-egy szívnek a rejtelve, belső titkos világa. Anélkül, hogy a prédikátor egyenesen reá célzott, vagy azt csak tudta volna is.

Egyik hírneves egyházi szónokunkról és evangélizátorunkról (T. Z.) tettek többen azt a megállapítást: „Nem jó hallgatni, annyira ráolvas az emberre; s kibeszéli az embernek minden titkát.“ Olyanok is, akiket az illető szónok azelőtt soha nem látott és egyáltalán nem ismert. De mint Jézus tekintete a samariai asszonyon, úgy hatolt át az általa tolmácsolt ige Röntgen-szemekkel a hallgatók lelkén; a szív mélyén takargatott s talán önmagunk előtt is rejtegetett sötét foltokig. — Egy becsuána néger azzal a kérdéssel fordult a misszionáriushoz: „Honnan ismernek bennünket azok az emberek, akik a Bibliát írták?“ „Miért?“ — kérdi az. „Azért, mert egyenesen rólunk írták, ami abban van; mert olyan jól ismerik minden bűnünket, ami a szívünkben lakik.“

János 6, 66—69: Egy édesanya levezette kis gyermekét a kertbe. Elébe rakott különféle játékszereket; adott neki süteményt. Aztán visszament a házba, hogy egymagában zavartalanul végezze a dolgát. Azt hitte, a gyermek a virágos kertben el fog merülni a játékban. De rövid vártatva hallja ám, hogy gyermeke az ajtó előtt szepeg és kis ujjaival félenken kopog. Kinyitja az ajtót: „De hát miért nem játszol? Hiszen van mindened; mit akarsz még?“ „Tenálad akarok lenni“, — felel könnyes, de most már boldog mosollyal a kicsike.

Augustinus mondja híres Vallomásainak mindjárt az elején: „Maga-dévá teremtettél bennünket óh Isten; s nyugtalan a mi szívünk mindaddig, míg csak Tebenned meg nem nyugszik.“ Mintha csak Péter vallomásának az átírása volna: „Uram, kihez mehetnék...“

Kiss Samu.

Homiletikai példa

Krisztus dicsősége közöttünk!

Ján. 4, 27—42. Vízkereszt u. 3. vasárnap.

Sikárban mindent felülmúló szenzáció történt! Két napig mint felbolygatott méhkas zúgott a városka. Ha van venniük képzelő tehetség, magunk előtt látjuk a kis város felzaklatott életét. Házról-házra, szájról-szájra jár a hír: Valaki van itt, akiről azt mondják, ő a Messiás! Jertek halljátok, jertek lássátok! A piaci forrás körül százan és százan hallgatják őt és sokan hisznek őbenne!

Valóban nagy esemény történt a samáriabeli kis városban. *Sikárban új gyülekezet alakult!* Egyház! A Messiás-hívők, a Krisztus-hívők gyülekezete. Míg állt a városka, nem történt annyi, mint most két nap alatt. Boldog hívők és kételkedő kishitűek, tagadók vitája az éjszakába nyúlt. S ha a hívők ismerték volna a mi énekeinket, bizonyosan hallotta volna az arra járó idegen az újjongó szívekből feltörő éneket. „Felséges Jézus világ fejedelme, Isten s Mária fia, Téged kívánlak, téged imádlak, Örömöm lelkem csillaga!“

Sikárban megjelent a Krisztus dicsősége! Elkallódott életek, bűnbe hullott életek, kereső életek, Isten után vágyakozó életek, emberek megtalálták a „világ üdvözítőjét“, életüket, üdvösségüket! Ez valóban a Krisztus dicsősége!

Úgy gondolnánk, hogy ez a történet minket már csak mint történet érdekel. Az Úr Jézus Krisztus földönjártaiban annyi színes, csodálatos történet játszódott le. Hálásak vagyunk azoknak, akik ezeket a történeteket megörökítették. Jól esik hallani ezeket a történeteket, de ez már a múlt! Hol van ma a Krisztus dicsősége?

Kedves Testvér! Azonnal felelek erre a kérdésre és azt mondom. *Közöttünk van a Krisztus dicsősége! Igen! Jól hallod! Közöttünk van a Krisztus dicsősége: Ma! S ha van engedelmes szívünk az ige hallására, mint volt engedelmes szív Sikárban a Jézus beszédének hallgatására, akkor a mai igenből világosan láthatjuk és hallhatjuk. Hogyan és miként van Krisztusnak dicsősége ma közöttünk!*

Kérjünk Istentől igéjére hallgatni tudó szívet és vegyük sorjába igéjének üzenetét:

1. Isten igéje arra hívja fel figyelmünket, hogy „emeljük fel szemünket“ *s lássuk a tájékokat: fehérek a mezők az aratásra!* Körülöttünk és mellettünk és távol tőlünk (misszió) emberek százai, milliói élnek, akik készek az Isten Krisztusának befogadására! Akinek van szeme a látásra, annak látnia kell ezt. Nem volt-e az elmúlt hetekben nálunk a gyülekezeti nagyterem minden este zsúfolásig telve emberekkel, akik az Istennel való békességre vágytak. S ifjúságunk nem töltötte-e meg estéről-estére a nagytermet, pedig nem hallott egyebet „csak“ az Isten igéjét! Nem olvashatjuk-e az evangelizáció híreit: Mindenfelé „csak“ az ige hirdettetik és százak és százak sereglenek az evangelizálók hallgatására! Miért? Mert Isten után vágnak és Isten a Krisztuson keresztül érhető el a számunkra! E bűn és halál alá rekesztett világ fiai, mi magunk nem vágyunk az Istennel való békesség után? Mint Sikár fiai ma is mennek a békességre, bocsánatra, üdvösségre vágyók oda, ahol a Krisztus büntörlő kegyelme hirdettetik! Csak fel kell emeled a szemed és látod! Talán közöttük vagy magad is?!

2. Egy következő mondanivalója az igének, hogy *nincs mindig aratás ott, ahol mi várjuk, de van aratás!* A föld dolgozója látja a sárguló kalászkorról, hogy már nem sokára kaszát kell engedni reá; látja az alázatosan meghajló fejekből, hogy elérkezett-e már az idő s bizony nem téveszti el. Isten vetésénél más a helyzet. Sokszor az, akinek megüresedik az élete s akiről úgy gondolnánk, hogy mint kiszikkadt föld az esőt, száraz szivacs a vizet, szívja majd magába az evangéliumot, kemény és rideg marad, mert nem érett az aratásra. Ott, ahol mi emberek már minden reményről letettünk és „megrögzött“ bűnösökről beszéltünk, az aratás csodája következett el! Lelkipásztori tapasztalataink bőven beszélnek erről! Nem mindig ott aratunk, ahol biztosra mentünk és sokszor elvétjük azokat, akik várnak ránk! Isten téged is akkor és úgy készít el az aratásra, ahogyan nem is gondolod, de elkészít!

3. *Amikor az Atya akarja, ad „asszonyokat“, akik a Krisztushoz hívogatnak.* Az Atya akarata az, hogy mindenki üdvözüljön s ő végül *mindenkihez elküldi az alkalmas eszközt a hívogatásra.* Vegyük számba azt, hogy Istennek igen sokszor nem a hivatalos szolgák a követői. A tanítványoknak eszébe sem jut, hogy a sikárbelieket Krisztushoz hívják! Az asszony még a vedrét is ott hagyta s úgy szalad a városbeliekért! Egy gyenge, bűnös asszony!

A napokban tett előttem bizonyosságot valaki arról, hogy ő hogyan jutott el a Krisztusban való élő hitre. Új városba került. Évek óta nem volt templomban már. Unalmában mit tehetett, elment a templomba. Leány volt, leány mellé került, akivel szót váltott, aki lelki anyjává lett s most ez a templomkerülő leány mások számára válik hívogatóvá, mert szívében teljes lett a Krisztus dicsősége! Ma!! Itt!!

4. Az igének igen súlyos mondanivalója még számunkra az, hogy aki előtt feltetszik ma a Krisztus dicsősége végül, nem a követek, az „asszonyok“ szava miatt hisz, hanem *Jézus Krisztus élő valóság lesz számára.* A mi szavunk, a mi bizonyásgtevésünk a Krisztusról annak a szívében, aki be-

fogadja Őt, a Krisztus szavává és önbizonyásgtevéésévé válik. *Élőhitre jutott emberek mindíg arról tesznek bizonyásgot, hogy nekik élő Krisztusuk van.* Az Ő szavára hisznek, az Ő szavában bíznak, az Ő ígéretere építenek. Eltűnik az asszony a sikárbeliek bizonyosságából és maga az Úr marad a bizonyosság! Így van ez ma is és így lesz minden időben, mert Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz: A világ élő Üdvözítője! *Mi azért nem az apostoli hagyományokban hiszünk; nem az egyházi tanításban hiszünk; nem a mult emlékeire építünk!* Mi az élő Krisztusban hiszünk. En hiszem és tudom, hogy Jézus a világ üdvözítője s ha te kinyitod szíved az én ajkamról elhangzó hívásnak, megtörténik veled is, itt és ma, hogy nem az én szavamra, hanem a Krisztus szavára hiszed: Ő a te üdvözítőd!

Így lehet itt és ma s közöttünk dicsősége a Krisztusnak! Az aratás Ura adja, hogy legyen is minél több szívben. Amen.

Kósa Pál.

MEZŐHEGYESI MUNKAKÖZÖSSÉG: Marschalkó Gyula, Zátonyi Pál.

GYÖRI MUNKAKÖZÖSSÉG: Ittész Mihály, Kovács Géza, Lukács István, Mesterházy Ferenc, Molnár Sándor, Rinne Károly finn lelkész, Túróczy Zoltán. Vezette és a kéziratot összeállította: Veöreös Imre.

OROSHÁZI MUNKAKÖZÖSSÉG: Fűrst Ervin, Gabányi Géza, Gyurán György, Kajos János. Vezette: Horémusz Pál. Kéziratot összeállította: Gyöngyösi Vilmos.

PESTI FELSŐEGYHAZMEGYE 1. MUNKAKÖZÖSSÉGE: Blatniczky Jenő, Blázy Lajos, Fodor Otmár, Jancsó Bertalan id. és ifj. Tóth Szöllös Mihály. Vezette és a kéziratot összeállította: Dr. Kósa Pál.

---

† Schermann Sándor

1948 november 18-án temették el a németországi Rothenburgban a balfi gyülekezetnek egykori, közel negyedszázadon keresztül szolgáló lelkipásztorát: Schermann Sándort. 1889-ben született Rábakereszturon, tanító fia, tanult a szentgotthárdi gimnáziumban, majd a soproni teol. akadémián, 1913-ban lelkésszé avattatott. Káplán volt Györkönyben, Somogydöröcskén adminisztrátor, az első világháborúban az olasz harctéren tábori lelkészként szolgált, 1915-ben a szepesremetei gyülekezet lelkésze lett, majd 1923-ban a balfi gyülekezet lelkési állását nyerte el, itt működött 1946-ig, amikor is gyülekezetének egy egészen kicsiny töredékét leszámítva, összes híveivel együtt kitelepítették Németországba. Sokáig ideiglenes minőségben szolgált ott több helyütt, majd két év után Rothenburgban önálló lelkési állásra hívták meg, de néhány hónap mulva erőt vette rajta régi betegsége, sokáig szenvedett, többször halálhírét is hozták már, míg végül az elmúlt év őszén beteg szíve sírba vitte.

A tőle jövő levelekből és a róla szóló hírekből egyaránt kitűnt, hogy mindvégig nagy hőnvágya volt, különösen utolsó napjaiban. Egyéniségében a határozott, férfias vonások voltak uralkodók, de tudott nagyon melegsívű és kedélyes lenni azokkal, akikkel együtt munkálkodott. Nevéhez fűződik a balfi evangélikus templom tornyának felépítése és két harangjának beszerzése. Általában mint kitűnő gazdát ismerték mindenfelé és emlegették, aki első-sorban egyházközségének ügyeit tartotta rendben és alapozta meg jól anyagilag is. Híveivel közvetlen viszonyban volt, szívesen foglalkozott az emberek ügyes-bajos dolgaival, mindenkire volt egy-egy kedves szava, törődött a körülötte élők életével és sorsával. Hívei még sokáig fogják hálásan emlegetni.

Dr. Ferdinánd István.

Túróczy Zoltán:

Püspöki beköszöntő

Dunántúl új püspökének méltatása helyett december 16-án Győrött elhangzott püspöki székfoglalóját közöljük. Benne a mai Túróczy Zoltán vallomása szólal meg önmagáról és látásairól.

Isten embere.

Az egyháztörténelem tanúsága szerint állandó a feszültség a pap és az Isten embere között. Bizonyos szempontból érthető is ez. Hivatásuk is sokszor szembeállítja őket egymással. A pap főképp a nép képviselője az Isten előtt, az Isten embere főképp Isten képviselője a nép előtt. Egyéniségük is rendszerint ellentétes. A pap liturgus. Beidegződött szertartások lassú méltóság-teljessége ömlik el a lényén. Maga a megtestesült hagyomány és a klasszikus kiszámítható rend. Az Isten emberében ezzel szemben mindig van valami nyugtalanság és nyugtalanítás. Hagyományok nem kötik. Szertartásosságra nem sokat ad. Diplomáciai készsége jóformán semmi. Mindig van benne valami a fegyverekből. Ezért kiszámíthatatlan.

Ezért vannak külön papok és próféták.

Néha azonban megtörténik, hogy a papok és próféták örök feszültsége egy emberben találkozik. Nem mondom, hogy harmóniában olvad benne, csak azt mondom, hogy egy emberben feszül egymásnak a pap és az Isten embere. Két fókuszú emberek az ilyenek. Rendszerint sokat vívódó, meg nem értett, nyárs-polgároktól következetlenséggel vádolt, a fórum zajában is árva emberek. Ilyennek látszik a Bibliában Sámuel: bíró, államférfi, népének vallási vezetője, áldozó pap s az Írás mégis Isten emberének mondja (I. Sámuel 9, 6.).

Ilyen lehetett Igdaliás (Jeremiás 35, 4), akinek a jeruzsálemi templom melléképületében volt egy szobája s ebből gondolják, hogy pap lehetett. Az Írás őt is Isten emberének mondja.

Ilyen volt bizonyosan Timótheus, az evangéliumnak a keresztyén gyülekezet élén álló szolgája, akit Pál apostol kétszer is Isten emberének nevez (I. Tim. 6, 11; II. Tim. 3, 17.). Timótheus tehát keresztyén püspök és Isten embere egy személyben.

Mindig az volt a vágyam, imádságom és törekvésem, hogy mint pap legyek Isten embere s mint Isten embere legyek pap. A szolgálat vágya ez bennem és nem nagyzási mánia. Isten emberei közül nem kell nekem Mózes vezérsége, Dávid trónja, Illés és Elizeus csodatevő ereje. Boldog vagyok, ha Isten elfogad egy olyan névtelen emberének, mint amilyenről I. Királyok 20, 28. beszél, akinek csak a szolgálata maradt fenn, ő maga azonban az

elfelejtés tengerébe süllyedt el. Kitüntetésnek tartom, ha lehetek Isten embere az egyházban Igdaliás templom melletti káplánszobájában (Jeremiás 35, 4.).

Ma a körülmények is segítenek ebben.

Valamikor az egyháztörténelemben az Isten embere pappá és püspökké „deformálódott“, ma a történelmet kormányzó Isten olyan időket hozott ránk, mely lehántja a püspökről a külső dicsőséget és hatalmat s Isten emberévé „reformálja“ őt. Ha igaz az, hogy a protestáns püspököt sohasem állásának tekintélye tette tekintéllyé, hanem inkább személyiségének súlya, ma még sokkal inkább igaz az, hogy minden püspök annyit ér, amennyi benne Isten embere. És jól van ez így.

Alkalmatlan a szolgálatra.

Isten emberére mindig jellemző a szigorú önkritika, hiszen Isten számára a kitűnő is alig elégséges. Ezért mindegyik alkalmatlannak tartja magát a szolgálatra. Úgy kell kényszeríteni őket a szolgálat vállalására.

Én is erről teszek bizonyosságot előttem. Ti tudjátok, mennyire nem kerestem s mily hosszú ideig húzódoztam attól, ami ezen a napon bekövetkezett. Nem valami megmagyarázhatatlan alacsonyabbrendűségi érzés, vagy megfoghatatlan általános szubjektív érzés ez bennem, hanem indokolt meggyőződés.

Kapi Béla.

Ezen a ponton mindenek előtt az előd, Kapi Béla alakja jelenik meg előttem. Kapi Béla utódjának lenni nagyon nehéz dolog. Tegnapelőtt volt 32 esztendeje annak, hogy Szombathelyen a dunántúli egyházkerület püspöki tisztébe beiktatták. 32 esztendő nagy idő. Ez alatt tejfelesszájú kis káplánokból vaskalapos principálisok lettek. Az ő keze alatt nőtt fel jóformán az egész dunántúli egyházkerület. Közben ő maga is kinőtt a dunántúli egyházkerületből s az egész magyarországi evangélikus egyház reprezentatív képviselőjévé lett. Ha nehéz elképzelni a magyarországi evangélikus egyházat Kapi Béla nélkül, mily nehéz lehet elképzelni mást, mint őt a dunántúli püspöki székben. Tudom, hogy nehéz lesz beletörödni abba, hogy az ő vezéralakja helyett egy igénytelen ember, a nagy koncepciójú látnok helyett egy aprólékos munkás, a szavak művésze helyett egy hétköznapi nyelvű, s a tudós kultúrpolitikus helyett egy egyszerű hívő a püspök. Nekem magamnak is nehéz. A tanítvány ugyanis mindfél felnéz a mesterére s én úgy nézek fel reá. Tudom, hogy nélküle nem lennék az, aki vagyok és nem lennék most ott, ahol vagyok. Legyen Isten áldása nyugalma éveim!

Dunántúli problémák.

Rámnehezednek Dunántúl speciális problémái is.

Ez az egyházkerület, ha lélekszámra nem is — hiszen tömeggyülekezetei nincsenek — más vonatkozásban a legnagyobb egyházkerület. Itt van az ország evangélikus anyagyülekezeteinek körülbelül fele, leánygyülekezeteinek kb. kétharmada, fiókgyülekezeteinek és a gondozott szórványoknak körülbelül fele, a lelkészeknek kb. egyharmada. Ez azt jelenti, hogy a dunántúli egyházkerület jóformán csak kis gyülekezetekből áll. Ha most még ehhez hozzávesszük azt is, hogy a kitelepítés sok, azelőtt erős gyülekezetünket legyengítette lélekszámban s anyagiakban egyaránt, akkor megértjük, hogy Dunántúlnak van oka *emberileg* leginkább a nyugtalanságra, ha arra gondol, hogy az egyház előbb-utóbb rá fog kényszerülni az önfenntartás útjára. Hogyan fog tudni az a sok kis gyülekezet megélni, kérdezi az aggodalmaskodó egyházi ember.

Bizonyságot teszek arról, hogy ez a kérdés nem anyagi kérdés, hanem a hitnek és a lelkipásztori munkának kérdése. Látásom szerint azok a gyülekezetek fogják legkevesebb bajjal átvészelni az átmeneti időt, amelyek élő hitű és pásztorolt gyülekezetek. A történelmi öntudat s a megszokás kohéziója fel fogja mondani a szolgálatot, de a szentek közössége megmarad. Ezért fog az ítélet — a másoktól fenntartott missziói pontokat nem számítva — elsősorban a tömeggyülekezeteken végigzúgni, ahol a nagy létszám akadályozza a hívők pásztorolt közösséggé való átalakulását.

Emeld fel azért fejedet Dunántúl evangélikus népe! Éppen abban van az erőd, amiben gyengének érzed magadat. Itt egy lelkészre átlag 800, Dunáninnen 900, a tiszai kerületben 1300, a Bányaiban 2600 lélek esik. Csak bátran neki tehát az egyházi evangélizáció gyülekezetépítő s az utómunka pásztori szolgáltatásainak. Szeretnék ebben hűséges munkatársatok lenni s szeretnék a lelkészevangélizációkon testvérként együtt küzdeni veletek az új idők pásztori típusának bennünk való kialakulásáért.

Ez ma számunkra kenyérkérdés is. Minden lelkésznek nem annyi lesz holnap a megélhetése, amennyi ma a helyi javadalma, hanem annyi, amennyi élő ébresztő ígét és meleg pásztori szívet fektet be ma a gyülekezetébe.

Hiszem, hogy ebben a munkában a Hittudományi Kar támogató együttműködésére is számíthatok, mint ahogy a Hittudományi Kar is számíthat az én felelősségérzésemre.

Rámnehezedik Dunántúl, mint egyházpolitikai probléma is.

Azt mondják, — én nem tudom — hogy az a politikai beállítottság, amelyet ma reakció gyűjtőfogalma alá szoktak vonni, itt Dunántúl — ha nem is a lehangosabb — de mindenesetre a legelterjedtebb. Mondom, én ezt nem tudom, azt azonban tudom, hogy a magyarországi evangélikus egyházban talán itt vannak legtöbben, akik hol értetlenül, hol fejcsóválva, hol gyanakvással, hol önző gyanúsítással szemlélik az állam és egyház közötti békességnek azt a politikáját, amelyet folytatok.

Ebben a kérdésben az utóbbi napokban fontos esemény történt. Zsinatunk elfogadta az állammal kötendő egyezség tervezetét s az egyezség ünnepélyes aláírása is megtörtént. Egyházunk legmagasabb fóruma ütötte rá tehát a békesség egyházpolitikájára a maga hitelesítő pecsétjét.

Nem azt kérem, hogy törvénytisztelő módon, mint a jogrend emberei hajtsatok fejet a zsinat döntése s a megpecsételt egyezmény előtt — bár jogom volna ezt kérni, — csak azt kérem: üzzük el ebből a kérdésből most már a bizalmatlanság légkörét. A bizalmatlanság légkörében ugyanis hiába van meg egyezés és hiába ütünk rá akár oly nagy pecsétet is, mint a holdnak karimája, mindig csak azt fujjuk: „Ne higgy magyar...!” A bizalmatlanság légkörében az állam a legtisztább ígahirdetésben is duplafenekű mondatokat keres, politikai virágnyelvnek érzi világos biblikus igazságok kifejezését s a legegyszerűbb templomon kívüli egyházi munkában is reakciós szervezkedésre gyanakszik. — Viszont a bizalmatlanság légkörében az egyház is felül minden rémhírnek s a legegyszerűbb végrehajtási túlbuzgóságból, vagy tévedésből oly üldözést következtet ki a fantáziájával, hogy — ha volna rá elég bátorsága — rögtön körülhordozná a véres kardot.

Mindezzel szemben a bizalom levegőjében a legnehezebb kérdések is megoldódnak.

Lépjen ki tehát az állam és az egyház is az egymás ellen kiépített lövészárkokból, hagyjon fel az ugrásra kész védelmi pozitúrával s fogjon hozzá — ki-ki a maga módján és eszközeivel — az országépítés nagy munkájához.

Meg kell teremteni azonban ebben a kérdésben a bizalmi légkört az egyházon belül is. Higyjük el egymásról, hogy itt nem néma ebek, gyáva bábok, vagy aljas karriér-vadászok vannak az egyik oldalon, a másik oldalon pedig felelőtlen szájhősök és politikai kalandorok, hanem mindkét oldalon az egyház javát és az emberek üdvösségét kereső emberek vannak!

A magam részére sem kérek mást, mint ezt a bizalmat. Nem csinállok törvényt az álláspontomból, mint ahogy Pál sem csinált

törvényt I. Korintus 7-ben a házasságkötés nagy kérdésében elfoglalt álláspontjából, csak azt szeretné, ha elhinnék, mint ahogy ő elhiszi magáról, hogy benne is Istennek lelke van (I. Kor. 7, 40.).

Alkalmas a szolgálatra.

Isten embere tudja, hogy a feladat, ami előtte áll, ereje felett való, azt is tudja, hogy alkalmatlan a szolgálatra, de tudja azt is, amiről Pál tesz bizonyosságot: „*A mi alkalmatos voltunk az Istentől van.*“ (II. Korintus 5, 10.) Nálam minden lehetetlen, Istennél minden lehetséges. Én semmi vagyok, de Isten, akinek kezében eszköz vagyok, minden. Felhasznál, amíg akar. Arra használ fel, amire akar. Félreállít a sarokba, vagy eldob, amikor nincs szüksége többé rám. Ha csinál általam valamit, nincs vele mit dicsekednem, ha félreállít, nincs miért számon kérnem. „*Avagy nincsen-e a fazekasnak hatalma az agyagon, hogy ugyanazon gyuradékból némely edényt tisztességre, némelyet pedig becsületességre csináljon?*“ (Róma 9, 21).

Sóvárgom nem a holttest gondolat nélküli engedelmességére, hanem az élő angyalok önkéntes, boldog, Isten akaratát mindig igenlő engedelmességére, hogy legyen meg az ő akarata e földön az én életemben, a dunántúli egyházkerület életében is, mint a mennyben.

Ebben benne van az is, hogy Isten embere emberektől független ember. Csak Istentől függ. Szabad mindenki mástól, még a közvéleménytől is. Ránézve igen csekély dolog, hogy emberektől ítéltessek meg (I. Kor. 4, 3). Túlteszi magát azon, hogy mit szólnak hozzá az emberek, csak az a fontos számára, hogy mit szól hozzá Isten. Befolyásolhatatlan, mert Isten befolyásának igézetében él, de megfélelemlíthetetlen is, mert Istentől nagyon fél.

Tudom jól, hogy Isten az egyházkerület gyülekezeteinek bizalmán keresztül hívott el ide a szolgálatra. Hálásan köszönöm az imponáló módon megnyilatkozott megtisztelő bizalmat. De ne vegyétek zokon, ha azt mondom, hogy nem ti tettetek engem püspökké. Engem hitem szerint Isten tett a dunántúli egyházkerület püspökévé. Régi püspökök így írták volna alá helyemben tisztüket a nevük alá: Dei gratia episcopus Transdanubien-sis. Ami náluk az államhatalommal szemben az egyházi önkormányzatról szóló bizonyágtétel volt, ez hadd legyen nálam első sorban az Istenhez való kötöttségemnek s csak másodsorban az emberektől való függetlenségemnek bizonyága.

Ne botránkozzatok meg azért, ha azt látjátok, hogy a népszerűséggel nem törődöm. Nekem nem népszerűség kell, hanem Isten-szerűség. Boldog vagyok, ha a kettő együtt jár, ha azonban nem jár együtt, gondolkozás nélkül szeretném az Isten-szerűséget választani.

Programmtalan ember.

Isten emberének ez az Istenhez kötöttsége, ez a — Pál apostol szerint — rabszolga jellege hozza magával, hogy Isten embere programmtalan ember. Legalább is abban az értelemben, hogy saját programja nincs. Tudja, hogy Istennek van programja. Bizonyos abban, hogy Istent nem szeszélyes érzelmi hullámzások vezérlik világkormányzó munkájában, hanem bölcs elmével, érző szívvel s a könyörület lelkével kialakított s az üdvösséget szolgáló világterve... Ezt vállalja Isten embere látatlanban is.

Látatlanban kell vállalnia, mert Isten még titkainak sáfüra előtt sem fedí fel terveinek teljes perspektíváját (Róma 11, 33—34). Nem arra felel, hogy mi lesz, hanem arra, hogy mit kell nekem most és itt cselekednem. Lépésről-lépésre bontakoztatja ki terveit, mint ahogy egymásután hull le a pecsét a Jelenések könyvében említett hétpecsétés könyvről. Isten emberének tehát csak egy programja lehet: hívő engedelmesség az Isten *napiparancsának*. Hatalom alá vetett ember, akinek ha azt mondja Ura: eredj el, elmegy; vagy: jövel, akkor eljő. És ha így szól: tedd ezt, azt teszi. (Lukács 7, 8).

Magatartása ezért sokszor érthetetlen a világ szemében. Jézus is megüresítésének és megaláztatásának állapotában, a halálig való engedelmesség programját vállalta. (Filippi 2, 7—8.) János 8, 28-ban ezt mondja magáról: „*Semmit sem cselekszem magamtól, hanem amint az Atya tanított engem.*“ Búcsúbeszédében is ezt vallotta: „*Úgy cselekszem, amint az én Atyám parancsolta nékem.*“ (János 14, 31.) Ez a magyarázata emberileg érthetetlen késelkedéseinek egyfelől, hajlíthatatlan sietésének másfelől. A kánai menyegzőben és Lázár halálánál semmiféle sürgetésre sem hajlandó sietni, míg el nem jön az Ő órája (János 2, 4), de mikor eljött az óra, hogy Jeruzsálembe kell mennie a kereszt vállalására, a visszatartó baráti könyörgést is kíméletlenül, sőt majdnem bántó ridegséggel utasítja vissza (Máté 16, 22—23). Péternek, ki értetlenül mered a lábmosás tényére s kézzel-lábbal tiltakozik az ellen, amit Jézus cselekszik, csak azt feleli: „*Amit én cselekszem, te azt most nem érted, de ezután majd megérted.*“ (János 13, 7.)

Isten embereinek előttünk álló példája világosan mutatja, hogy ennek az emberi programtalanságnak semmi köze sincsen a percmemberkék kiskaliberúságához s a mindenre parancsot váró rest szolgák ölbetett kezéhez. Isten embere belülről hajtott ember. Csontjaiba rekesztett tűz ég benne s jaj neki, hogyha ennek nem enged. Isten emberét ne féltse senki a munkaverenyben. Élmunkás az, ki a munkának nem dicsőségét, hanem terhét akarja hordozni.

Az imádkozás szolgálata.

Isten embere kifelé szolgáló, de befelé és felfelé néző ember. Ezért van az, hogy szolgálatának legfőbb helye az imádkozás belső kamrája.

Tudatában vagyok annak, hogy a dunántúli egyházkerületben végzett szolgálatomnak is ez a legfontosabb része. Ebben szeretnék a leghűségesebb lenni. Attól sem fogok sohasem vonakodni, hogy szemtől-szembe láthassalak benneteket és szolgálhassak kicsinyeknek és nagyoknak egyaránt, de első sorban azt akarom gyakorolni, hogy imádságaimban látogassalak végig benneteket s könyörgésem hulljon rá harmatként minden reggel minden gyülekezetre és annak szolgájára.

Ezt a szolgálatot kérem tőletek is. *„Imádkozzatok értünk atyámfiai, hogy az Úrnak beszéde terjedjen és dicsőíttessék, amiként ti köztetek is.“* (II. Thess. 3, 1.) Magatokért imádkoztok, ha értem hűségesen imádkoztok.

Teljes tudatában vagyok annak, hogy Isten embere igen sokszor egyedül való ember s ezt a sorsot hordozni nem könnyű. Annak a Jézusnak is, aki mindig tudta, hogy vele van az Atya s János 8, 29-ben így tesz bizonyosságot: *„Nem hagyott engem az Atya egyedül“*, annak a Jézusnak sem volt könnyű elhordozni, hogy *„A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészük; de az ember Fiának nincs fejét hová lehajtani.“* (Lukács 9, 58). Gecsemáné kertbeli gyötrődésében sem tudta szó nélkül elhordozni, hogy tanítványai — kérése dacára — egy óráig sem tudtak vele vigyázni (Máté 26, 40) és arra kérte őket: vigyázzatok és imádkozzatok. Én is ezt kérem a dunántúli egyházkerülettől: vigyázzatok velem és imádkozzatok velem, s vigyázzatok reám és imádkozzatok értem.

Sok minden kérdés volna még, amiről püspöki székfoglaló keretében meg kellene emlékezni. Azzal biztatom magamat, hogy nem vagyok új ember s ezért felesleges, hogy olyan dolgokat ismételtessenek, melyekkel kapcsolatos álláspontom mindenki előtt ismeretes. Azért egyszerűen szemébe nézek az én Uramnak és Atyámnak, akinek tetszett parancsolni felőlem s így szólok:

Igen Atyám ...

Megyek, amerre utamat kijelölted:

Úgy hív, úgy vár a szent atyai ház:

Igen Atyám, mert így kedves előttem!

S a lelkem békén, csendben rád-vigyáz.

Ezzel a dunántúli egyházkerület püspöki székét tisztelettel elfogadom.

Dr Vető Lajos

a tiszakerület püspöke

Abból az alkalomból, hogy Dr. Vető Lajos diósgyőrvasgyári evangélikus esperes-lelkész a tiszai egyházkerület püspöke lett, hadd kíséreljem meg, nem a laudatio funebris felsőfokán, hanem a vára-kozás tárgyilagos indokolásával az őt kevésbé ismerőknek bemutatni.

Vető Lajos *képzett ember*. Két szláv és két nyugati nyelv könyved kezelésével az érintkezés és tudományos tájékozódás kész szer- számaait bírja. Grünh berlini professzor benső tanítványi köréhez tartozott. Külföldi barátai a háború és hadifogság viszontagságai után sem felejtették el nevét. Sokoldalú érdeklődésébe minden bele- tartozik, ami az élet, a társadalom és az ember alakulásának lénye- ges tényezője. Tudományossága soha nem volt akadály a annak, hogy korszakunk technikai érdeklődésű emberével megtalálja benső kap- csolatait. A szellemi tudományok legreálisabbja, a kísérleti lélektan foglalkoztatta legtöbbet. E tárgykörből valók tanulmányai és for- dításai.

Tudós az előítéletnélküliség és minden újszerű iránt való fel- ajzott érdeklődés jellemvonásával. Nem fogom elfelejteni azt az 1945 februárjában Miskolcon tartott egyházmegyei lelkészértekezletet, amelyen mellbevágó határozottsággal vonta le a megváltozott helyzet konzekvenciáit, vetette mérlegre a mult bűneit és a jelen lehetőségeit.

Vető Lajos *egyéniség*. Hittudományi tekintetben azt jelenti ez, hogy fizikai fájdalommal néz a típustheológia kényszerzubbonyára. Egyházkormányzati tekintetben ez arra a reményre jogosít, hogy nem óhajt majd a maga képére és hasonlatosságára teremteni mások- kat, mint ahogyan ő sem állt be soha epigonok uszályhordozó tábo- rába, noha mindenkor tiszteletben tartotta mások meggyőződését. Politikai tekintetben éppúgy távol áll mindenkor tőle, hogy bűnből és erényből gyúrt kész korszakokat szentté avasson becsületes ideáljai rovására, mint az, hogy ábrándokkal játszadozzék, mikor tényekkel kellene számolnia.

Higgadt *embernek* ismertem meg, aki megfontolt mondatokban értekezik abrupt érzelmi felkiáltások és nagy szavak helyett. Őszinte embernek, akinek szavában bízhat barátja és ellenfele. Lelkiismeretes embernek, aki bizonyára töprengett azon, hogy a személye iránt egyik részről megnyilatkozott erőteljes rokonszenv nem teszi-e kételkedővé munkakészsége, képességei és küldetése iránt a másik részt. Vállal- kozása mögött bizonyára az az elszánt elhatározás van, hogy egy- házának a legjobb szolgálatot tegye.

Mikor lelkipásztorból egyházi főhatósággá lesz, sokat vár tőle az egyház és az állam, paptársai és gyülekezetei. Hisszük, hogy együtt- munkálkodva püspöktársaival, akik egyre inkább növekvő tömegek

bizalmát élvezik, Isten iránt kötött lelkiismerettel és reális érzéssel intézve tisztét, be fogja bizonyítani, hogy személye Istennek alkalmas eszköze abban a nehéz szolgálatban, amelyen szolgatársi imádságunk kíséri.

Böjtös Sándor.

Tallózás amerikai egyházi kiadványok között

Tarka füzetek fekszenek előttem. Jómód, derű és lelemény látszik rajtuk. Fedelük színes, ábrák neves festmények reprodukciói, vagy tus-sziluettek, s a szöveg itt-ott monogrammszerű miniatűrökkel és egy-egy találó igével megszakítva. Amerikai egyházak pásztorolják velük híveiket és ifjúságukat. A gyűjtemény merőben esetleges, nagyrészt az Uj Harangszó szerkesztőségének küldött művek, mindössze 2—3 kiadótól, mégis kíváncsi szemeknek nyújtanak némi betekintést az amerikai protestáns egyházak mondanivalóiba és módszereibe.

Négy füzet kedvelt ifjúsági költemény-gyűjtemény (Youth's Favorite Poems) a svéd eredetű evangélikusok, Evangelical Lutheran Augustana Synod, Minneapolis kiadványa. W. E. Bergstrand ügyvezető főtitkár gyűjtése ifjúsági egyesületi összejövetelek, nyári táborok használatára. Bibliái tárgyú, szociális, ifjúsági egyesületi, néhány esetben profán kérdésekkel foglalkozó versek (ital, adakozás, siker). Hangnemük a Hallelujah énekekre emlékeztet, de mindenkor a le nem járatottság frissességével. Alljon itt néhány cím mutatóba: Tudok egy nevet, Találkoztam a Mesterrel, Mit csodálkoztok (azon, hogy Isten hallja az imádságot), Öreg bibliám, Dal fiataloknak, Tiszta kezek, Romboló vagy építők, Kálvária, Második érintés (Mk. 8.), Haldoklik Isten, Szökünk Előled, Távolról követé (Péter), De („Szívesen szolgálok Neked Uram és énekek soló-t a gyülekezetben, de a karba nem kényszeríts, a dolgokat szívesen szemlélem, de hogy gyermekeket tanítsak, ne kívánd; minden nikkal pénzemet neked adom, csak a tizeddel ne kínozz, mindig szívesen szolgálom Neked, csak pár napig még igen elfoglalt vagyok).

Csillámkaleidoszkóp mutathat olyan színeket, amelyekben az Augustana Synod másik, 260 oldalas kiadványa tündöklök. A könyv Lorrain Bergstrand titkárnő anyag- és eszmegyűjteménye ünnep- és szabadnapokra és különböző alkalmakra. Az izléses képekkel tarkított könyv előadási, játék és vitaestékre való anyagot és konkrét tanácsokat ad. (Gyülekezeti képesalbum címen pl. albumkeretű színpadrészen jelmezes fiatalokkal ábrázolja a gyülekezet volt neves vezetőit és tagjait, miközben a színpad másik sarkában a változó élőképekhez gyermekének mesélő édesanya lüz emlékezéseket.) Megtanít az egyesület-vezetés és pénzügyek intézésének mikéntjére, kedves olvasmányokat közöl és zene címen dramatizált énekeket (Ó mi hí barát a Jézus), programot nyújt ifjúsági táborok foglalkoztatására, szobában és szabadban folytatandó játékokhoz, végül az egyházi év különböző alkalmaira.

„Mindenki nevet“ (All smiles, Augustana Synod, Minneapolis) aforizmák és fehér vicek gyűjteménye a következő címszavak alatt: Életkor, együttműködés, lelkesedés, étkezés, barátok, egészség, otthon, emberi természet, ifjúsági egyesület, pénz, zene, nemzetiségek, szabad természet, szójátékok, politika, ábránd, iskola, üzletember, szónok, sport, hangulat, utazás, bizalom,

munka. (Együttműködés: „Déli napsütésben a mólón alvó öreg néger halász mellett élő rákokkal teli kosár, amelyből már-már kimásznak a szökevények. Egy járókelő felrázza az alvót: Hé öregem, kimásznak a rákok! Másznak a fészkes fenét. Nem látja, hogy mihelyt egy is a peremig felkapaszkodik, a többi visszarántja azt.“) A címlap fényes középső L betűjén mint hintán ül összefont lábakkal jóízű nevetéssel egy sportszerűen öltözött 18 éves leányka.

„Forward in the faith“ „Előre a hitben“ szintén az Aug. Synod kiadása. Nevezett egyház ifjúsági egyesületének története. Lapjairól mult századbeli szakállas papok néznek felénk, az 1910-es évek első ifjúsági táboraiban roko-lyás dámák sűrögnek, az utolsó tábor serege tóparti fűben üldögel, s a fél-milliós egyház két utolsó elnöke közül (Palmer 1947-ig, Carlson 1947-től) egyik sem idősebb 30 évesnél.

A másfélmilliós Missouri Synodnak németnyelvű kiadványai vannak előt-tem. Néplapja, Der Lutheraner egyszerű stílusban, egyszerű eszközökkel, feltékeny orthodoxiával hirdeti egyházi évszakokhoz illő igék alapján az egy-ház üzenetét. Jóltájékozott hírszolgálatja saját gyülekezetein és kiterjedt saját misszióin kívül napirenden tartja ausztráliai testvéregyházaának eseményeit is és sok egyszerű híveknek szánt beszédes történetet hoz minden számában. Kurze Andachten címen hathetenként kis illusztrált fedőlapú füzeteket bocsát ki, amely többnyire összefüggő bibliai igék alapján napi elmélgedéseket közöl, akárcsak a mi leszakítós naptáraink. Minden füzet végén 8—10 imádság is található. (A füzet ára 100-on felüli rendelésnél 4.5 cent, s a 4300 gyüle-kezet százával rendeli.)

A Church of Christ, Glendale, California kiadásában Jean Valentine rádióelőadásai: „Vissza a Bibliához!“

Alfred Froh és Margaret King társszerzésében „Játékok ifjú emberek-nek“ címen 120 vidám szobai játék leírása található. (Games for young people, Wartburg press, Columbus, Ohio).

* * *

Tartalom szempontjából el kell ismernünk, hogy a kiadványok első-sorban Jézust hirdetik. Hitvallásos szempontból nemcsak hogy kifogás alá nem esnek, de sokszor szükkeblűen orthodox irányt követnek. Ha itt-ott naivnak, romantikusnak, idealistának tünnek is fel, a tudományosságnak nin-csenek híjjával. Lehet, hogy ebben része van annak is, hogy az amerikai lutheránus egyházi iródalomnak a nagyon is alapos német teológiával van sokszoros kapcsolata. Amit azonban nyújt, nagyozolás nélkül nyújtja.

Szándékukon a teljes gyakorlatiasság látszik. Ők már eldöntöt-ték a maguk számára az egyes, vagy négyes programm kérdését. A sok-érdeklődésű ember mindenirányú foglalkoztatása árán akarnak megnyerni em-bereket a Krisztus országa számára. Tudják, hogy az ifjúság csak oda megy szívesen, ahol sokirányú természetes érdeklődésének zöme, és pedig a leg-megnyugtatóbb összhangban talál kielégülést. Abráikból és írásaikból egy-aránt kilünik, hogy csak koedukált ifjúsági munkát ismernek. Miközben az 1611-es nyelvű bibliafordítás mellett kitartanak, az egyház üzenetét a szeku-larizált ember nyelvén hirdetik. Összejöveteleiken el nem maradhat a frissi-tök felszolgálása és egyáltalán nem szégyenlik ifjúsági köreik klubéletét, ahol jó viccek is gyakran hangzanak el.

Ilyen eszközök mellett gyakran nagy templomok zsúfolt gyülekezetei előtt hangzik az ige. A mi viszonyaink szerint értelmezett szórvány fogal-

mát, úgy látom, nem igen ismerik, mert vagy van valahol eleven, hódító egyházi életük, vagy tagjaik rövid idő alatt más egyházakba szívdóznak fel.

Munkájuk a hagyományoktól nem kötött emberek tömegében nagy és új lehetőségeket, de sok nehézséget is rejt magában. A sajtón kívül a filmet is élelmesen céljaik szolgálatába állították.

Ha kritikával illetjük őket, kétségtelen, hogy a nagy arányokban nivelálódó világ és iramodó élet új feladatainak megoldásában sokat tanulhatunk is tőlük.

B. S.

Liturgikus magatartás

Úrvacsoraosztás

— (5. folytatás.) —

Az úrvacsorai edények elrendezése után a középén az oltár felé fordulva megvárjuk, amíg az utolsó úrvacsorai vendégek visszaérkeztek helyükre és teljes esend áll be. Ekkor a gyülekezet felé fordulva elmondjuk a benedictiora való felhívást, majd — mint már említettük — magát a benedictiót a Glóriával az oltár felé. Az ezt követő áldásosztás és elvonulás a már elmondottak szerint történik.

Az úrvacsoraosztásban máris gyakran működik közre nálunk is több, nevezetesen két liturgus. Ezek magatartására nézve a több liturgus együttes szolgálatáról már elmondottak mérvadóak. Rendesen az a szokás, hogy a második liturgus csak az úrvacsoraosztásban való segédkezéshez lép az oltár elé, tehát a distributiót megelőző invitáció előtt, vagy utána. Helyesebbnek tartom, ha az egész úrvacsorai szertartásban vesz részt mind a két liturgus és felváltva, vagy meg egyezés szerint más módon osztozkodva, mondják el a liturgikus rend egyes részeit. Mindenképen szem előtt tartandó azonban az az elv, hogy együtt végzik a fordulatokat, tehát mind a ketten egyformán vagy az oltár, vagy a gyülekezet felé fordulva végzik a szolgálatot.

Röviden rátérünk arra a kérdésre is, hogy vajjon *veheti-e a liturgus a saját kezéből, nyujthatja-e önmagának az úrvacsorát?* Ez a kérdés a „Lelkipásztor“ hasábjain is megszólalt, de lezárásához nem érkeztünk el. Egyszerű a felelet akkor, ha az úrvacsorában két liturgus működik közre. Ebben az esetben magától értetődőnek tartom, hogy egymás kezéből ők is veszik az úrvacsorát. De a magam részéről a liturgus sumptiója mellett is állást foglalok arra az esetre, amikor egyedül kénytelen végezni az úrvacsorai szertartást. Teszem ezt különösen két körülmény megfontolása alapján. Először is úgy látom, hogy olyan lelkészek számára, akiknek csak ritkán lehetséges lelkészi összejöveteleken élvezni a szentséget, nagy áldást jelentene, ha ezt megtehetnék, ahányszor gyülekezetük részesül benne. Másodszor a gyülekezetre is nevelő hatással volna, ha azt látná, hogy lelkésze nemesak neki ajánlja újból és újból az úrvacsorához járulást, hanem maga is buzgón él vele.

Történelmi szempontból tény, hogy Luther számára természetes volt a liturgus sumptiója. A Formula Missae-ben megállapítja: „Deinde communicet tum sese, tum populum.“ A Schmalkaldeni

Cikkem 2.-ában foglalt idevonatkozó soraiából csak az vehető ki, hogy a sumptionak akkor nincs helye, ha nincs jelen gyülekezet. A 16. század evangélikus ágendái is magától értetődőnek tekintették, hogy a liturgus a gyülekezettel együtt maga is veszi az úrvacsorát. Csak a 17. századtól kezdve kezdtek ezzel szemben állást foglalni. Újabban azonban olyan egyházakban is újból engedélyezték, ahol előbb megtiltották a sumptiót.

Teológiai szempontból nem lehet ellenezni. Azokkal az érvekkel szemben, amelyeket mellette megemlítettünk, mai rendünket tartva szem előtt, csak a gyónás és absolutio lefolyásával kapcsolatban támadhatnak nehézségek. De ezek is könnyen kiküszöbölhetők. A gyónásba — sumptiója esetén — úgy kapcsolódhatik be a liturgus, hogy az egyes gyónókérdésekre a hívek részéről elhangzott feleletekhez hozzáfűzi a maga feleletét. („Vallom én is” stb.) Az absolutiót pedig így vonatkoztathatja magára: „Én is bízom bűneim bocsánatában, amelyet elnyerek Isten kegyelméből az Úr Jézus Krisztus drága vére által” („Hochkirche“ 1927. évf., 317. l.).

Gyakorlatilag természetes feltétele a sumptiónak, hogy gyülekezeti úrvacsora keretében folyjék le. „Zug-úrvacsoravételek“ a „zugmisék“ mintájára elvetendők. A keresztyén alázatosság követelménye, hogy a liturgus kommuniója csak a hívek úrvacsoravétele után menjen végbe (v. ö. Lk. 14, 8—11). Kommuniója alatt természetesen az oltár felé fordul.

Mindez nem biztatás, hogy ezentúl minden liturgus minden további nélkül vegye maga is a maga kezéből az úrvacsorát. Aki ezt eddig is tette, bizonyára felettes hatósága tudtával tette, gyülekezete is megszokta tehát, nyugodtan megteheti ezután is. Különben azonban feltétlenül szükséges, hogy egyházunk ebben a kérdésben is határozottan állást foglaljon és a liturgus sumptiójának remélt bevezetése mellett egységesen megállapítsa annak módját is. Magától értetődő az is, hogy minden gyülekezetet, ahol a lelkésznek ilyen úrvacsoravételére sor kerül, előzőleg fel kell világosítani a kérdés lényegéről és a liturgusnak az úrvacsorába való bekapcsolódásának indokoltságáról és természetes voltáról nehogy bárki is megütközzék rajta és rómaizáló tendenciákat gyaníthasson.

Mi történjék a kehelyben fennmaradó úrvacsorai borral? Nem Krisztus vére, ezzel tisztában vagyunk! De annyiban mégis „konszokrálattott“, megszenteltetett, hogy elkülönítettet minden profán használattól és elfogyasztástól és csak arra volt rendelve, hogy elfogyasztása közben Krisztus összekapcsolja vele vérenek jelenlétét. Ennek a szent rendeltetésének megfelelően kell tehát eljárni vele, ha a kehelyben visszamaradt belőle kisebb-nagyobb mennyiség. A leghatározottabban elítélendő, ha az egyházi ünnepnap asztalára kerül! De érzéketlenül nem szabad túrni azt sem, hogy kiöntöbe öntsék. Legjobb, ha a lelkész, vagy családja maga kezeli ezt a kérdést és a megmaradt úrvacsorai bort pázsitra önti, hogy visszakerüljön az anyaföldbe, amely előhozta.

Néhány szót a *gyülekezetnek ma tartásáról* is az úrvacsora alatt. Bizonyos vonatkozásokban az eddigiekben is adtunk már út-

mutatásokat. Szükséges azonban általánosságban is hangsúlyozni az úrvacsora szentségéhez illő magatartás és rend követelményét. Vanak gyülekezetek, ahol régi hagyományok biztosítják ezt és szigorúan ragaszkodnak bizonyos sorrendhez, amelyek kor és nemek szerint járulnak a hívek az oltár elé. Ennek a sorrendnek a betartása magától biztosítja az illő fegyelmezett magatartást. Hátrányos következménye csak az, hogy megbontja a családi kötelekeket. Pedig jó értelme van annak az egyes helyeken meghonosodott szokásnak is, hogy az egyes családok tagjai egymás mellett térdelnek az oltár előtt.

Mindenképen szívósan kell küzdeni minden vásári zsvajj és tolongás ellen, amellyel nagyobb gyülekezetekben különösen nagyünnepi úrvacsorák alkalmával gyakran találkozunk. Az invitációra olyan tömegesen tódulnak itt a hívek az oltártérre, hogy az egyes sorok sorrakerülésekor, illetve elvonulásakor valósággal tumultuózus jeleneteket láthat az ember. A hely és alkalom szentsége ellen való ilyen vétkezést kérelmelhetlen szigorúsággal kell leküzdeni, s újból és újból rámutatni a helyes magatartásra. Ez pedig abban áll, hogy padonként, padosoronként gyülekeznek az úrvacsorát kívánók az oltár előtt. Így azután tömeges úrvacsoravétel is ünnepélyes rendben folytatható.

Az *egyházi* is tanúsítson méltó magatartást! Gyertyagyújtáskor és oltáskor ne székelt cipeljen az oltár elé, hanem használjon megfelelő nyújtó-, illetve oltóbotot, amely akár házilag is elkészíthető! Legszükségesebb mondanivalóját, a lelkész utasításait, közléseit csak suttogó hangon adja tovább. Öltözéke rendes és tiszta legyen! Mindez persze nemcsak az úrvacsora alkalmára szorítkozzék! Itt külön még az úrvacsorázók számának megállapításával kapcsolatban merül fel követelmény. Az úrvacsorázók számbavétele szükséges. De ennek nem kell okvetlenül úgy történnie, hogy az egyházi papirossal és ceruzával a kezében ott áll az oltár mellett és jegyzi az odajárulók számát! Nem kell bővebben kifejtenuünk, hogy mennyire nem odaillő ez az eljárás. Történjék a számbavétel a háttérben feltűnés nélkül!

Végül még néhány szempontot a *beteg úrvacsoravételéről*. Ez az úrvacsoravétel nem azonos az utolsó szentség élvezésével. Ezért nem is „adjuk fel“ ilyenkor az úrvacsorát — amint sokszor lelkészek is mondják! —, hanem most is egyszerűen nyújtjuk, kiszolgáltadjuk azt. Mivel az úrvacsorának gyülekezeti jellege van, nemcsak hogy nem hárítható el, ha a beteg hozzátartozói is részesülni kívánnak benne, hanem ez egyenesen támogatandó. Az úrvacsorának az a vonása, amelynél fogva ember és ember között is közösséget teremt és erősít, a betegágy körül különösen jótékonyan érvényesülhet.

Az úrvacsora rendje a beteg állapotához képest szükség esetén egyszerűsíthető. A gyónási kérdések egyetlenegy kérdésben foglalhatók össze, az imádságok megrövidíthetők, ugyanígy a feloldozási for-

SAJTÓHIBA-IGAZÍTÁS.

A decemberi szám 507. oldalán, a „Liturgikus magatartás“ c. cikkben, a második bekezdés 9. sorában „vettük tovább“ helyett helyesen ez olvasandó: „vittük tovább.“

mula is. Semmi körülmények között sem maradhatnak azonban el a szereztetési igék!

Ahol csak valamiképen lehetséges, oltárrá alakítandó egy asztal, rajta feszület és égő gyertyák helyezendők el. Ezeket a lelkész az úrvacsorai edényekkel együtt mindenkor vigye magával, számolván azzal, hogy a betegszobában nem lehetők fel.

A liturgikus öltönyt csak a beteg hajlékában öltse fel és a szertartás végeztével vesse le. Itt is hangsúlyozzuk, hogy egyszerű öltönytünk liturgikus jellegét mindenképen meg kell óvnunk, ill. vissza kell nyernünk a számára.

Mondanunk sem kell, hogy betegek úrvacsoravétele után különös gonddal kell megtisztítani a szentedényeket. Ennek elvégzését ellenőrizni kell! Legjobb, ha betegek úrvacsorájához külön, csak ezt a célt szolgáló úrvacsorai készlet áll rendelkezésre.

Budaker Oszkár.

Amszterdam visszhangja

Az egyházak világkonferenciája — magának a találkozásnak a tényével, és végzett munkájával egyformán — kiáltó szavá, imádságra és munkára hívó szavá, lett a világkeresztyénség számára. Visszhangja most válik lassan hallhatóvá, érkezik hozzánk a világ különböző részeiből. Tanulságos és mindenképpen elgondolkozásra, számotvetésre serkentő dolog erre a visszhangra figyelni. A következőkben Amszterdamnak három ilyen visszhangját szövegezzük meg. Mindhárom nagyon jellemző és sokat mond a mi számunkra is.

NÉMET VISSZHANG.

A német evangélikus egyház lutheri ágának hangja szólal meg Stählin püspök személyében. Szerinte Amszterdam igazi jelentősége azokban a feladatokban van, amelyeket kényszerítő erővel állít elénk. A német evangélikusság számára három dologban látja az ökumenikus világmozgalom elkötelezését. Az első: nyíljon meg végre a német evangélikusság szeme az egy, egyetemes keresztyén anyaszentegyházban való benneállásának a meglátására és lépjen ki abból a saját egyházi határai közé zárkózó, önmagán túlra nem tekintő elzárkózottságából, amely az elmúlt évtizedekben annyira jellemezte. — A második: ismerje fel az ökumenikus világmozgalom jelentőségét a teológiai munka területén. Amszterdam teológiai jelentősége abban van, hogy nem próbálta a különbséget kompromisszumos formulákkal elmosni, de nem is állt meg a tanításbeli különbségek megállapításánál, hanem közös „beszélgetést” kezdeményezett és tart fenn a világ keresztyénei között a Jézus Krisztusban kijelentett igazság felől. Így a „konfesszió”, a hitvallásosság, új értelmet nyer: hitvallástétellé és arról való számadássá válik a keresztyénség többi konfessziói előtt. A lutheri teológiai művelői ezen a téren — úgy látja Stählin — különösen nehéz feladat előtt, de különösen nagy felelősség alatt is állanak. — Végül: Amszterdam egyik legfontosabb ténye, hogy nem foglalt állást a mai világ politikai és szociális ideológiáinak egyik táborá mellett sem, hanem meg tudta őrizni az evangéliumnak konkrét történeti mozgalmakhoz és ideológiákhoz hozzá nem köthető, időfölkötti függetlenségét. Ez azt jelenti világosab-

ban, „Jézus Krisztus nevében nem követelhető, hogy a keresztyénség az egyik oldalra álljon a másik oldal ellenében.“ De — és ez szerinte a döntő — az Isten ítéletéről és kegyelméről szóló ígehirdetésnek ez az időfelettsége csak akkor talál hitelre a világ előtt, ha a keresztyénségnek egyúttal döntő mondanivalója is van a világ mai konkrét, égető kérdéseiben, mindkét oldal számára. Ezt az üzenetet — mindkét oldal felé — egyre tisztábban megszólaltatni ma, ez Amszterdam harmadik nagy tanulsága és elkötelezése. Rajtunk, evangélikusokon — mondja Stählin — különösen nagy a felelősség, hogy az egyház Isten-szolgálatára és szolgálata a világ felé egymással ellentétbe ne kerüljenek.

Nagyon érdekes az első felismerés, mert a német evangélikusságnak régi foglalkozására világít reá, a saját meglátás bűnbánatával. De nekünk különösen a második és harmadik felismerésen kellene elgondolkoznunk.

AMERIKAI VISSZHANG.

Reinhold Niebuhr, az amerikai protestantizmus teológiai vezéralakja, a *Christian Century* című folyóiratban számol be részletesen Amszterdamnak reá mint amerikai teológusra tett hatásáról. A legmeglepőbb volt számára az egyház lényege felőli felfogások áthidalhatatlannak látszó ellentéte s ugyanakkor az a várakozáson felüli egység, amely az egyháznak az emberi társadalomban végzendő funkciója dolgában fennállott.

Érdekes Niebuhr véleménye az „egyház bűnbánata“ fölött világszerte folyó vitában. Ebben a kérdésben az egyház lényegéről vallott felfogás dönt. „Valahányszor a protestáns egyházak kijelentették, hogy az egyháznak bűnbánatot kell tartania, mert maga is benne áll a bűnös világban, a katolikusabb módon gondolkozó tagok és a keleti orthodox egyházak meg voltak bántva. Mert számukra az egyház „a testtelével meghosszabbodása“ s ezért tökéletes; ezért nem tarthat semmiféle bűnbánatot; megengedik, hogy egyes tagok vétkeseké válhatnak, de ragaszkodnak (az egyháznak) minden történeti és tapasztalati tényen túli misztikus valóságához. A protestánsok számára ez a valóság maga Krisztus, az egyház Feje.“

Ami az egyes keresztyén egyházaknak a szociális kérdésben Amszterdamban vallott felfogását illeti, a meglepő és nem várt egység mellett „ez a felfogás — politikailag szólva — a középtől (legalább is az amerikai középtől) annyira balra fekküdt, hogy sok amerikai számára egyenesen megdöbbentő lesz.“ Az egyházaknak a szociális kérdésben a konzervativizmustól és tradícionálizmustól való ez a balratolódása és „kontinentális radikalizmusa“ — mondja Niebuhr — főleg két tényből magyarázható. Az egyik: az ázsiai és afrikai missziói egyházak hangjában komoly és kijózanító kifogások hangzottak el a nyugati kultúra, a fehér faj egyeduralma és a pénznek a nyugati társadalomban való hatalma ellen. Másfelől: a nagy európai pusztulás sok régi, sérthetetlennek tartott intézményt elsöpört, felrázta az európai keresztyénség szociális lelkiismeretét és, Európa egyes részeinek megelőző jómódjához képest, minden társadalmi osztályt annyira egyformává tett a nyomorúságban, hogy most már nem csak az ipari munkásság, hanem az egész európai társadalom érdekelt a szociális kérdések gyökeres felvetésében és tisztázásában.

Érdekes lenne meghallanunk az amerikai evangélikusság hangját is Amszterdam kérdésében. Eddig erre vonatkozólag nem jutottak el hozzánk részletesebb híradások.

SVAJCI VISSZHANG.

Végül álljon itt rövid beszámoló egy svájci hangról is, amely egészen sajátos oldalról foglal állást Amszterdam kérdésében. Bruno Balscheit, a radikális irányú keresztyénszocialista „Der neu Weg“ szerkesztője, lapja egyik legutóbbi számában — több svájci református hanghoz hasonlóan — kifogásolja, hogy az ökumenikus világmozgalom teológiai alapja elégtelen és egyoldalú. Szerinte a „Jézus Krisztus Isten és Megváltó“ formula, mely az Egyházak Világtanácsához tartozás alapja, teológiailag a keleti orthodox keresztyénség győelmét jelenti a nyugati teológiai fölött. Mert ez utóbbi mindig ugyanolyan határozottsággal vallotta Krisztus emberségét is, mint amilyennel vallást tesz Urunk és Megváltónk istenségéről. A kérdés felvetése érdekes és csak még élesebben aláhúzza az ökumenikus együttműködés alapfeladatát, az evangélium igazságában való közös elmélyülés és e felől való „ökumenikus beszélgetés“ elkötelezését. Dr. Nagy Gyula.

EGYHÁZJOGI ÓRÁK

Magatartás az egyházjogi munkában

Egyházi törvényeink revíziójának, illetve reformjának az ügye immár az összehívott zsinat dolga. De éppen ezért kell egyházunk valamennyi lelkészének résztvennie a feladatunkká vált egyházjogi munkában. A zsinatnak maga mögött kell tudnia egyházunk egészét; a zsinat lelkész-tagjainak abban a tudatban kell élniök, hogy velük együtt tusakodik a törvényhozásban minden lelkész társuk.

Amikor pedig új lendületet kap egyházunkban az egyházjogi munka, nagyon kívánatos, hogy legelőször annak az etikai oldala mutakozzék előttünk. *Ahhoz, hogy jó legyen az egyházjogi munkánk, szükséges a munkában állók helyes magatartása.*

E helyes magatartás ú. n. elvi kifejtése helyett egy mindjárt gyakorlati kérdésnek minősíthető kérdést vetek fel, és az erre adott feleletemhez fűzöm idevágó nézeteimet. Ezzel a „gyakorlatisággal“ is szeretném mutatni, hogy az ú. n. elméleti egyházjogtan korántsem annyira idegen az élettől, mint azt sokan kényelmesen vélik.

A kérdés ez: *Van-e értelme egyházi törvényeink revíziójának, illetve reformjának?*

A feleletem pedig ez: *Egyházi törvényeink revíziójának, illetve reformjának csak akkor van értelme, ha 1. megvan bennünk a szándék, hogy egyházi törvényeinket meg is tartjuk, és ha 2. e revíziót, illetve reformot teológiai feladatnak tekintjük.*

Lássuk meg végre, hogy nincs semmi értelme új törvényhozásnak, ha az a véleményünk, hogy egyházi jogszabályaink csak addig köteleznek bennünket, ameddig megfelelőek számunkra, egyeznek fel fogásunkkal. Nem jóhiszemű tévedésekre, homályos értelmű jogszabályok félreértésére célok, hanem arra, hogy egyesek szántszándékkal hunynak szemet rendelkezések előtt. Azzal is tisztában vagyok, hogy az élet meghaladhatja a jogszabályokat, vagy olyan

helyzet elé állíthat bennünket, amilyenre az egykori törvényhozók nem is gondoltak. Nem is találok semmi kivetni valót abban, hogyha az egyház élete egyben s másban elhajlik az írott jogtól, igen ám, de csak akkor, ha ebben az elhajlásban az egyház közakarata nyilvánul meg. Amikor egyes emberek hatalmi vágya, kényelme okozza ezt az elhajlást, akkor csak a 8. parancsolat lutheri magyarázata készítteti „mindeneket jóra magyarázni“, de jogelméleti mentséget nem találok. Gyakorlatilag pedig az a tapasztalatom, hogy amelyik vonalon megindul a szabálytalanság, ott nem lehet többé feltartóztatni; akiknek hivatásuk lenne felelősségre vonni a szabálytalankodókat, de maguk is saját eszüik és kedvük szerint végzik egyházjogi eszelelményeiket, természetesen ellanyhulnak vigyázásukban. Ezért kell egyházjogi munkánk kezdetén határozottan állást foglalnunk a tekintetben, hogy legyenek-e hát jogszabályok egyházunkban vagy ne legyenek. Hogy csak díszül legyenek, ennek nincsen értelme. Kétségtelen, hogy egy bizonyos fokú elszántság szükséges a jogszabályok megtartására, de egyházunk életében számtalan jó példa biztat bennünket, hogy meglegyen az őszinte szándékunk a hozandó törvények megbecsülésére.

Egyházjogi munkánkban a helyes magatartáshoz az is hozzátartozik, hogy legalább is mi lelkészek teológiai feladatnak tekintsük azt. Ezzel kettőt akarok mondani egyszerre. Minden lelkész tartsa feladatának az egyházjogi munkát, és tartsa teológiai munkának az egyházjogi munkát. Minden lelkésznek hivatalból művelnie kell a teológiát, mert a nélkül csak mesterember, csak béres. Az egyházjogi kérdésekre vonatkozóan pedig ez azt jelenti, hogy a lelkészeknek tudatosan mint teológusoknak kell velük foglalkozniok és egyikre sem szabad ötletszerűen felelniök, hanem csakis az egész teológia összefüggésében.

Sólyom Jenő.

Egyházi tájékoztató

Istentiszteleti reform Erdélyben

A romániai magyar evangélikus egyetemes egyház lelkési kara *Argay György* püspök vezetésével 1948 szeptember 17—18. napjain Sepsiszentgyörgyön értekezletet tartott, melyen az új kultusztörvénnyel kapcsolatos ügyek, valamint az egyház fontos lelki és anyagi kérdései kerültek megtárgyalásra.

A lelkészértekezlettel kapcsolatban négynapos evangelizáció is volt külön a lelkipásztorok és külön a gyülekezet részére. Mindkettőt *Argay György* püspök végezte sok áldással.

A lelkészértekezlet elhatározta a hitoktatás reformját. Kimondotta e célból *Kiss Béla* csernátfalusi lelkész, theol. m. tanár egészen új utakon induló hittankönyvének a bevezetését. Elhatározta az értekezlet a konfirmációi oktatási idő kiszélesítését is, olyanformán, hogy az ezután már össze, az iskolai év elején kezdődjék. A konfirmandusok legalacsonyabb korhatárát pedig 14 életévben szabta meg az értekezlet.

Elhatározást nyert a Brassói Egyházmegye Gyámintézetének újjászervezése és működésének az egész egyházegyetemre való kiszélesítése. Javasolta az értekezlet a stóláknak az eltörlését, helyette stóla megváltás bevezetését. Végül tisztázta az értekezlet a kultusztörvény alapján a teljesen önkéntes egyházi adó bevezetését minden egyházközségben.

51

Az értekezlet egyik legfontosabb tárgya az *istentiszteleti rend reformja* volt. Régen felmerült már az óhaj, nemcsak lelkészek, hanem világiak körében is, az eredeti lutheri liturgiához való visszatérésre, az úrvacsorának az istentiszteleibe való szerves beépítésére, drága évezredes liturgiai örökségeink tiszta felélesztésére. *Argay György* püspök bejelentette, hogy miután e körül a kérdés körül minden vitás pont tisztázódott s a lelkészi kar is egyöntetű véleményre jutott, nagy örömmel tesz eleget ennek az óhajnak és elrendeli az énekes liturgia bevezetését minden egyházközségben, abban a formában, ahogy azt az értekezlet megállapítja.

Az értekezleten *Kiss Béla* theol. m. tanár csernátfalusi lelkész tartott igen értékes előadást és ismertetést erről a kérdésről. Részletesen ismertette és megvitatta a Kolozsvárt bevezetett *Járosi Andor* féle lutheri liturgia-tervezetet. Az értekezlet végül is, az előadó által eszközölt pár kisebb módosítással emellett a tervezet mellett döntött s elhatározta, hogy a püspök rendelkezése értelmében legkésőbb 1949. bőjt első vasárnapjáig minden lelkész vezesse be gyülekezetében ezt a liturgiát. Pár gyülekezetben már most is ez használatos, így: Kolozsvárt, Nagybányán, Csernátfaluban, Sepsiszentgyörgyön, Kézdivásárhelyen. Több gyülekezetben pedig ismerik és szeretik is már az új liturgiát. Általában nem ütközik tehát nehézségekbe a lutheri rend bevezetése. Ezzel nyugvópontra kerül az erdélyi evangélikus egyházban immár hosszú évek óta folyó liturgiai harc.

Nem hagyható említés nélkül, hogy a lutheri liturgia bevezetésében igen jelentős része van *Bothár L. Vilmos* egyetemes felügyelőnek. Világiaknál egészen szokatlanul alapos teológiai tudásával, liturgiai tájékozottságával, komoly felkészítéssel állt felügyelői tiszttségének kezdetétől fogva a nagy ügy mellett.

A fenti kérdések megvitatására Aradon is tartott az egyházkerület lelkészértekezletét október 5—8-án, az arad—bánsági és nagyváradai egyházmegyék lelkészei részére, kik közül legtöbben nem tudtak eljutni Sepsiszentgyörgyre a nagy távolságok miatt.

K. L.

K Ö N Y V T Á R B A N

Michaelis Wilhelm:

Einleitung in das Neue Testament, Bern, 1946. BEG-Verlag.

A háború utáni külföldi teológiai irodalomhoz még nehezen tudunk hozzáférni. Így csak megkésve tudunk erről a könyvről beszámolni. Pedig Michaelis berni professzor újszövetségi bevezetése egyike a legértékesebb és legértelmesebb könyveknek, melyek az utóbbi évek során megjelentek. A bibliai „bevezetés”, tehát a Biblia egyes iratainak a keletkezése, jellege, teológiai helye, valamint a bibliai kánon és a szöveg története volt az utolsó másfél század folyamán a leghevesebb teológiai küzdelmek csatateréje. Itt vívták harcukat a legnagyobb szenvedéllyel a különféle teológiai irányzatok. Egyik oldalról támadták az iratok hitelességét, hogy azok hitelességével együtt a hagyományos kegyességen is rést üssenek, a másik oldalon pedig sokszor elkeseredetten védelmezte az egyházas teológia az elveszettnek látszó pozíciókat is, mert attól tartott, hogy a „hitelesség” kérdése dönt a bibliai iratok kinyilatkoztatás-tartalma fölött is. Az első világháborút követő teológiai megújulás azonban megértette velünk, hogy — ha nem is jelentéktelen és mellékes kérdés, kitől származnak a bibliai iratok, — mégis pl. János evangéliomának a kinyilatkoztatás-tartalma nem attól függ, hogy János apostol, a Zebedeus fia írta-e. Megtanultuk újra megérteni, mennyire igaz volt Luthernek, aki nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a bibliai iratok tekin-

teében a döntő az, vajjon „Krisztust hirdetik-e”.* Ez a felismerés ellanyhította a heves vitákat és helyet adott a nyugodtabb és tárgyyszerűbb vizsgálódásoknak.

Michaelis könyvének egyik főelőnye, hogy ennek a legújabb és jórészt újszemponturn tudományos kutatásnak az eredményeit gyűjti össze, rögzíti és viszi tovább. Aki a régebbi tudományos diszkusszió anyagának az ismeretével közeledik ehhez a könyvhöz, annak elsősorban ez tűnik fel: milyen „konzervatív” álláspontot képvisel a szerző. Olyan éles vitapontokon, mint a negyedik evangélium keletkezése, Lukács evangéliomának és a Csel. könyvének a szerzősége, de még a pázsztori levelek szerzősége tekintetében is a hagyományos álláspont mellé áll. Hajlandó Michaelis elfogadni azt is, hogy Jakab levele az „igazságos” Jakabtól származik, és hogy Péter első levelét Péter utasításai alapján Silvanus írta. Mindez a szerzőt azoknak a kutatóknak a sorába állítja bele, akik annak idején az egyházias álláspontot képviselték. Pedig Michaelis könyvében nincs szó egy apologetikus egyházias álláspont felújításáról. Azonban az újabb tudományos kutatás és diszkusszió eredménye egyre inkább elhajlik a mult század ötvenes éveinek attól a radikalizmusától, mely minden látszólagos ellenmondásban későbbi hamisítványt szimatolt. A komoly és lelkiismeretes tudományos kutatást ma már nem a radikálisok, hanem azok képviselik, akiknek sok apró részletkutatása lehetővé tette Michaelis könyvének a jelen formában való megírását.

De Michaelis könyvének a legfontosabb jelentősége nem ezekben az első pillanatra feltűnő „eredményekben” van. Sokkal fontosabb ezeknél a kész eredményeknél azok a vizsgálódások, melyekkel az egyes iratoknak a keletkezési körülményeit tisztázni igyekeznek. Első helyen kell e tekintetben kiemelnünk azt a szakaszt, melyben az evangéliumi hagyomány keletkezésének a különböző fokozatait vizsgálja. Az utolsó évtizedek előkészítő munkálatai és az ú. n. „formatörténeti” kutatás eredményei a leszüréséből e fejezetben rendkívül tanulságos és a további kutatást is megtermékenyítő szempontokat kapunk. Ennek a fejezetnek az értékes eredményei valójában a szinoptikus kérdésnek sokat viatott és már-már szinte chaotikussá vált problémakomplexumával jelentkeznek. Michaelis a hagyományossá lett kétforrás-hipotézisnek egy átgondolt, modern változatát képviseli, annak a hangsúlyozásával, hogy nemcsak a szinoptikus hagyománynak a történetében, hanem a szinoptikus evangéliumok egymáshoz való viszonyában is vannak és mindig lesznek megoldhatatlan rejtélyek. Ezeket a legfeltűnőbb vitakérdéseken túl azonban minden egyes könyv kritikai kérdéseinek a tárgyalása rengeteg új mozzanatot tartalmaz. A szerzőnek rendelkezésére áll a sokszor egészen eldugott helyeken megjelent kritikai irodalom is és főlényes tudással tudja ezt az óriási és sok tekintetben áttekinthetetlen irodalmat csoportosítani, feldolgozni és hasznosítani. Milyen színessé válnak ennek révén pl. a Pál leveleire vonatkozó fejezetek. Az egyes újszövetségi iratok tárgyalásához kapcsolódik a kánontörténetnek és az újszövetségi szöveg történetének (szövegkritikának) a rövid áttekintése. Végül hadd említsem meg azt, hogy a szerző könyvét tankönyvről szánta. Az tehát első bevezetésül is alkalmas kezdő teológusok számára, de éppen úgy gazdag kincseshánya, ha olyanok forgatják, akik maguk is foglalkoztak már a tárgyalt kérdésekkel. Michaelis könyve bizonyára hamarosan közkincsévé lesz a teológiai irodalomnak s hisszük, hogy a legjobb és legtöbbet használt tankönyvek között fogják azt használni.

Karner Károly.

* „Das ist der rechte Prüfestein, alle Bücher zu tade'n, wenn man siehet, ob sie Christum treiben oder nit... Was Christum predigt, des ist apostolisch“, mondja Luther híres 1522. előszavában a Jakab leveléhez (ez a helyes szöveg, és nem „quod Christum treibet“, — ahogyan nálunk egy idő óta elterjedt!)

Egyezmény után

Novemberi számunkban közöltük a kormány egyezmény-tervezetét. Azt a tervezetet a zsinat-előkészítő bizottság lelkiismeretes munkával sorról sorra, helyesebben: szóról-szóra végigtárgyalta. Módosító javaslatai a kormány megbizottaival megtárgyalatván, a Magyarországi Evangélikus Egyház zsinala 1948. évi december hó 8-án Budapesten tartott ülésén az egyezményt elfogadta. A kormány és egyházunk megbizottai által aláírt egyezményt a Magyar Közlöny 1948. évi december hó 16-i 276. száma közli.

Az egyezmény végleges szövege

a következőkben tér el a novemberi számunk 460—462. oldalain közölt kormány-tervezettől.*

A **bevezető bekezdésben** „egyetemes közgyűlés“ helyett természetzerűleg a zsinatnak fentebbi dátumú ülése szerepel.

A **3. pontban** az első mondat után felsorolatik példaképpen az egyháznak néhány szabad működési tevékenysége; „így pl. az istentiszteletek tartását templomban, más erre alkalmas középületben, családi otthonokban és szabad téren, bibliaórák tartását templomban, iskolákban, családi otthonokban, gyülekezeti házakban; az egyházi lapokban és önálló sajtótermékekben folytatott missziót; a biblia- és iratterjesztést; gyülekezeti és országos egyházi konferenciák, evangélizáló összejövetelek tartását, a kötelező iskolai vallásoktatást és a szeretelmunka végzését. Evégből megengedi...“ (következik a tervezet régi szövege). A következő mondatban az „istentiszteletek“ szó után beszúrattott: „vasárnapi iskola, bibliaórák, énekkari“ összejövetel, mint olyan, amelynek céljára ugyancsak használhatók az állami iskola helyiségei.

A **3. ponthoz** még a következő bekezdés kerül: „A magyar köztársaság kormánya az egyházi élet szabad működése körébe tartozónak tekinti továbbá az egyház önkormányzati tevékenységét (kormányzás, törvényhozás, közigazgatás és bírászkodás) azokban a keretekben és módon, amelyekben és amiként ezt a tevékenységet a mindenkori államfői jóváhagyással ellátott egyházi törvények szabályozzák.“

A **4. pont** helyébe egyházunk kérésére a református egyházzal kötött egyezmény szövegezése került: „A magyar köztársaság kormánya tudomásul veszi, tiszteletben tartja, és tiszteletben tartatja a magyarországi evangélikus egyháznak ama kötelezettségét, amely híveinek jócselekedetekre buzdítására, különösen a szegények, elhagyottak, árvák, aggok gondozására vonatkozóan Krisztus parancsa és az egyház hitvallásai szerint reáharul. Ezért szeretetintézmények fenntartásának, fejlesztésének és szeretetadományok gyűjtésének jogát biztosítja a fennálló törvényes rendelkezések keretében.“

Az **5. pontban** első mondatnak bekerült: „A magyarországi evangélikus egyház nyilváníttja, hogy anyagi tekintetben az 1848. évi XX. törvény cikk

* Az egyezmény összefüggő szövegét az egyetemes felügyelőhelyettes a napokban minden lelkési hivatalnak megküldi, ezért a Le'kipásztor inkább a változtatások felmutatásához ad szemléltető képet a zsinat-előkészítői és zsinati munka eredményéről.

alapján áll.“ Azután így folytatódik a szöveg (dőlt betűs szavak a tárgyalások eredményeként kerültek a szövegbe): „A magyar köztársaság kormánya viszont kinyilvánítja készségét, hogy arra az időre, amíg az evangélikus egyház anyagi tekintetben megerősödik, a *mindenkori állami jogszabályoknak megfelelő egyházi adózásból és gyűjtésekből származó jövedelmek* kiegészítéként egyházi államsegélyt folyósít az alábbiak szerint“.

Az **5. pontban** a személyi államsegély eddigi mértékéhez beszúratott „a köztisztviselői fizetésekhez viszonyított“ — megjelölés. A dologi államsegély egy évi összegének megállapításául, az 1946. augusztus 1-e és 1948. július 31-e között az evangélikus egyházi épületek helyreállítására, felszerelésére, építésére folyósított államsegélynek egy évre elosztott összege szolgál. Megállapítatik az is, hogy „az esetleges egyéb címen eddig is folyósított államsegélyeket a fenti alapelvek szerint depresszív arányban kell folyósítani.“

Ugyancsak az **5. pontban** az özvegyek és árvák nyugellátásánál is beszúratott: „a köztisztviselők illetményének mértéke szerint.“

A **6. pontnál** változás, hogy a d) pont végére részletes felsorolás kerül: „lelkészképző intézeteket, diakónus- és diakonisszaképző intézeteket, misszionárius-képző és bármiféle más egyházi munkásokat képző intézeteket,“ Ezeket a teológiai főiskolákhoz hasonlóan nem érinti az államosítás.

A **6. pontnál** külön bekezdésként szerepel a következő új alpont: „A magyar köztársaság kormánya elismeri és biztosítja az evangélikus egyháznak azt a jogát, hogy az állami jellegű iskolákban a kötelező vallástanítás továbbra is teljesen szabadon történjék.“

A **6. pontban** még egy új alpont vétetett be: „A magyar köztársaság kormánya gondoskodik, hogy oda, ahol evangélikus istentiszteletet tartanak, az egyház előterjesztésére a lehetőséghez képest kántori, vagy lévitai teendőik végzésére képesített és vállalkozó evangélikus tanítót, vagy tanítónőt nevez ki, vagy helyez át.“

A **6. pontnak** a tervezetben szereplő utolsó bekezdése egyházunk kérésére kimaradt. (Fontos!)

Végül ugyancsak a **6. pontban** a jogakadémiára vonatkozó mondat így módosult: „A miskolci jogakadémia esetleges megszűnése esetén az ott jelenleg működő tanárok jelenlegi helyzetüknek megfelelő elhelyezéséről az állam gondoskodik.“

A **7. pontban** teológiailag precízebben hangzik: „Isten szentírásbeli parancsolatának megfelelően“. Ugyanebben a mondatban: „*a jövőben is*“ — kifejezés betoldásával kifejezésre jut, hogy a felsőbbségért már eddig is imádkozott egyházunk. Ezen mondatban a Magyar Köztársaság nagybetűvel írottán került be az egyezménybe, annak érvényesítéséül, hogy az egyház nem államformáért, hanem a mai magyar hazáért imádkozik Istenhez. Ennek a pontnak a végére a következő mondat került: „Egyben kötelezettséget vállal (t. i. egyházunk — szerk.) arra, hogy énekeskönyvének új kiadásában ilyen alkalmakkor használható énekek is felvétessenek.“

Néhány jelentős változást

tehát elért egyházunk az egyezmény szövegében. Ezek között több olyan van, amelyet a református egyezmény szövege is tartalmaz, de vannak olyanok is, ahol egyházunk sajátos kívánságai érvényesülhettek. A figyelmes olvasó a fentieket összehasonlíthatja az eredeti tervezettel. Itt csak legfontosabb eredményekként kiemeljük, hogy egyházunk elismert önkormányzati te-

vékenysége pontos körülírást kapott; az egyházi adózás és gyűjtés joga biztosítást nyert; eltérőleg a református „szabad egyház a szabad államban” elvtől, az 1848. évi XX. tc. anyagi határozmányához egyházunknak elvi ragaszkodása kifejezésre jutott; az egyházi élet szabad működési körébe tartozó tevékenység úgy általánosságban, mint részletes felsorolásban leírásra került; a vallástanítás kérdésének újbóli rendezésére vonatkozó — ismeretlen eshetőségeket rejtő — mondatot egyházunk egyezménye nem tartalmazza; végül a felsőbbségért és a magyar hazáért való könyörgés helyesebben nyert megfogalmazást.

A zsinat-előkészítő bizottság más változtató kívánságait a kormány javarészt azzal hátrította el, hogy a református egyházzal már megkötött egyezménytől lényeges vonásokban nem térhet el. Itt lett nyilvánvalóvá, hogy egyházunknak az egyezménnyel kapcsolatosan valószínűleg több kívánságát sikerült volna érvényre juttatni, ha a református egyházzal egyidőben és kölcsönösen együttműködő előkészítéssel kötöttük volna meg az egyezményt.

Az egyezményt általánosságban

egyhangúan fogadta el a zsinat. Ez a határozata kifejezi, hogy „... kívánja az egyház és az állam közötti viszony békés rendezését és evégből Római levél 13. fejezete értelmében a bemutatott egyezmény-tervezetet a zsinati tárgyalás alapjául elfogadja.” A zsinati ügyrendi szabályzatban szereplő ú. n. általános vita során senki nem szólt fel; csak az egyezmény egyes pontjainak szövegét tárgyaló részletes vitában történtek felszólalások. Az egyezmény 3., 4., 5., 7. és 9. pontja egyhangúan, az 1., 2., 6., 8. pontja nagy többséggel fogadtatott el.

Fontosak

az egyezmény szövegébe ugyan nem került, de jegyzőkönyvileg megörökített határozatok.

Az 1. pontnál a zsinat készségét nyilvánította „az új országos vallásügyi törvényeknek megfelelő módosításokra, ha azok az egyház hitelvi alapjával nem ellenkeznek.”

A 3. pontnál jegyzőkönyvi megörökítést nyert a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1948. évi december hó 7-én kelt 14.793/1948. eln. számú iratának következő része: „Az egyezmény 3. pontjával kapcsolatban az egyház kiküldötteinek kérésére — miként azt a tárgyalások során is kifejeztem — ezúttal is megnyugtatóan közölhetem, hogy a magyar köztársaság kormánya — figyelemmel a protestáns egyházaknak az egyetemes papágról vallott szokatlan teológiai elvére — az eddigi gyakorlatnak megfelelően a jövőben is az egyházi élet szabad működése körébe tartozó tevékenységnek tekinti mind a hivatásos, mind pedig az önkéntes egyházi munkások által végzett egyházi munkát.

Ugyanennél a pontnál felolvasatott az egyházegyetem elnökségének a zsinat napján a kultuszminiszter úrhoz intézett felterjesztése, melyben a miniszternek fenti elvi állásfoglalására való tekintettel kéri a tanügyi közigazgatási közegeknek (a zsinat előtti napokban kiadott), a pedagógusok hitbuzgalmi szolgálati tevékenységét korlátozó rendelkezése hatálytalanítását evangélikus egyházunkra vonatkozólag. Ezen felterjesztésre a miniszter szóbeli válaszát dr. Reök Iván zsinati tag közölte a zsinattal: „A kultuszkormány ...

kifejezésre juttatta azt az álláspontját, hogy *ez a rendelkezés reánk semmiféle formában nem vonatkozik*. Maga a miniszter ígéretet tett, hogy nemcsak szavai szerint akarja megtartani az egyezményt, hanem annak szellemét is meg akarja tartani és a kormányzat maga akarja, hogy békesség és együttműködés legyen egyház és állam között." (Gyorsírói feljegyzések alapján jegyzőkönyvbe kerülő szöveg).

Az **5. pontnál** a kultuszminiszter fentebbi számú hivatalos iratának követhető része került jegyzőkönyvi megörökítésre: „Hangsúlyozni kívánom azt is, hogy a magyar köztársaság kormányában megvan a készség arra, hogy az 1953. évi december hó 31. napja után nyugállományba vonuló egyházi alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek ellátása kérdését valamilyen formában intézményesen rendezze.”

A **6. pontnál** a következő határozat hozatott: „E pont kapcsán a zsinat megilletődött fájdalommal vesz búcsút nagymultú és a magyar nép nevelésében páratlan jelentőségű iskoláitól és az azokban dolgozó pedagógusaitól. Köszönetet mond minden eddigi munkájukért; fokozott várakozással, szeretettel és reménységgel tekint meghagyott iskolái felé. Megállapítja, hogy az egyezmény e pontja nem jelenti az egyház iskolafenntartási jogának megszűnését, mert azt a meghagyott iskolák léte és új iskolák létesítésének lehetősége által a kormány továbbra is elismeri. A zsinat ünnepélyesen kinyilvánítja, hogy egyházunknak állami alapörvényeinkben biztosított iskolafenntartási és állítási jogához rendületlenül ragaszkodik.”

Ugyancsak az iskolák államosításának pontjánál a zsinat az állandó közös bizottsághoz fordul azon kéréssel, hogy további fiú- és leány-tagozatú középiskolánk is hagyassék meg.

Összefoglalóan

megállapítható, hogy a zsinat *az adott helyzetben más eredményt alig érhetett volna el*. Munkájára is áll ugyan a minden emberire érvényes bűnösség, mégis minden evangélikus lelkész azzal az érzéssel gondolhat rá, hogy *a zsinat Isten színe előtt állva hozta meg döntését*.

Egyházunk

a zsinattal megbizonyította, hogy *kész az állammal való békés viszony kialakítására*. Ha ez méltánylással találkozik s az egyezménnyel lezárul az egyház és állam viszonyának újrendezési folyamata, továbbá teljesíthetetlen világneveti követelések sem vetődnek fel, akkor egyházunk nyugodtan felkészülhet új helyzetében végzendő szolgálatára. A zsinat történelmi horderejű állásfoglalása kettőt mindenesetre jelent: törés siettetése helyett *a békesség keresését* s meghosszabbított *kegyelmi időt*.

Ha másban nem, de abban talán mindnyájan egyek tudunk lenni belsőleg szétesett és tanácstalan lelkési karunkban: *Fel az ájultságból, a halálvárás bűnultságából, a „haragszom-rád” passzivitásából, fel az adott keretek között az egyházi építőmunkára, gyülekezeti és ébresztő szolgálatra!* Ha másban nem is, de abban talán minden lelkésztestvér egyet érthet: *Egyházunknak ma egyetlen lehetősége — élni a kegyelemből kapott lehetőségekkel!* V. I.

TÖBBEN MEGMOZDULTAK

legutóbbi számunknak a hátralékosokat érintő felszólítására. A befizetések mellett köszönjük egyik kitelepített gyülekezet lelkészének őszinte sorait, aki feltárja anyagi helyzetét, sajnálná, ha nem kapná a folyóiratot, de megértene, mert nem tud fizetni. Másik lelkésztestvér teljesen méltánylandó okokból néhány hónapi haladékot kér. Természetesen mindkettőnek készséggel küldjük tovább a lapot. Az olyan esetek azonban fájnak, amikor valaki évek óta egyetlen felszólításra sem nem válaszol, sem nem fizet. A legközelebbi számunkban kénytelenek leszünk nevük közlésével bejelenteni a Lelkipásztor küldésének beszüntetését.

HOMILETIKAI PÉLDÁT

e számunkban ezután sorra kerülő alapigéről közlünk. A lelkésztestvérek ismerik ebben a kérdésben a szerkesztő elvi álláspontját, s olvashatták az elmúlt évben lapunkban a vitára beérkezett pro és contra hozzászólásokat. Mivel azonban a kész prédikációk közlése érdekében sok lelkésztestvér óhaja fokozódó erővel jelentkezik, a szeretet parancsának kötelezéséből mégis visszaférünk az elmúlt esztendő elején megkezdett azon útra, hogy a közlendő homiletikai példák nem már elhangzott, hanem előre készített beszédet tartalmazzanak.

E számunk 32. oldalán

hátsó belső alján a lapalji jegyzet második sorának végén a „des“ helyett „das“ olvasandó a Luther-idézetben.

MAGYARORSZAGI EVANGÉLIKUS EGYHÁZEGYETEM

ad 185/II/1948.

Pályázatmeghosszabbítás.

Az általános iskolai vallástani tankönyvekre kiírt pályázat határidejét 1949. évi február hó 28-ig meghosszabbítom, hogy a pályázóknak ideje legyen a külföldről beszerzett és kérésükre általam rendelkezésükre bocsátandó vallástani tankönyvekre való betekintésre, ami a vallástani tankönyvügy tökéletesebb megoldásának érdekét szolgálja.

Budapest, 1948. évi december hó 18-án.

Kúthy Dezső s. k.

ny. püspök,

az egyet. tanügyi biz. elnöke.

---

törvényt I. Korintus 7-ben a házasságkötés nagy kérdésében elfoglalt álláspontjából, csak azt szeretné, ha elhinnék, mint ahogy ő elhiszi magáról, hogy benne is Istennek lelke van (I. Kor. 7, 40.).

Alkalmas a szolgálatra.

Isten embere tudja, hogy a feladat, ami előtte áll, ereje felett való, azt is tudja, hogy alkalmatlan a szolgálatra, de tudja azt is, amiről Pál tesz bizonysgot: „*A mi alkalmas voltunk az Istentől van.*“ (II. Korintus 5, 10.) Nálam minden lehetetlen, Istennél minden lehetséges. Én semmi vagyok, de Isten, akinek kezében eszköz vagyok, minden. Felhasznál, amíg akar. Arra használ fel, amire akar. Félreállít a sarokba, vagy eldob, amikor nincs szüksége többé rám. Ha csinál általam valamit, nincs vele mit dicsekednem, ha félreállít, nincs miért számon kérnem. „*Avagy nincsen-e a fazekasnak hatalma az agyagon, hogy ugyanazon gyuradékból némely edényt tisztességre, némelyet pedig becselenségre csináljon?*“ (Róma 9, 21).

Sóvárgom nem a holttest gondolat nélküli engedelmességére, hanem az élő angyalok önkéntes, boldog, Isten akaratát mindig igenlő engedelmességére, hogy legyen meg az ő akarata e földön az én életemben, a dunántúli egyházkerület életében is, mint a mennyben.

Ebben benne van az is, hogy Isten embere emberektől független ember. Csak Istentől függ. Szabad mindenki mástól, még a közvéleménytől is. Ránézve igen csekély dolog, hogy emberektől ítéltessek meg (I. Kor. 4, 3). Túlteszi magát azon, hogy mit szólnak hozzá az emberek, csak az a fontos számára, hogy mit szól hozzá Isten. Befolyásolhatatlan, mert Isten befolyásának igézetében él, de megfélelemlíthetetlen is, mert Istentől nagyon fél.

Tudom jól, hogy Isten az egyházkerület gyülekezeteinek bizalmán keresztül hívott el ide a szolgálatra. Hálásan köszönöm az imponáló módon megnyilatkozott megtisztelő bizalmat. De ne vegyétek zokon, ha azt mondom, hogy nem ti tettetek engem püspökké. Engem hitem szerint Isten tett a dunántúli egyházkerület püspökévé. Régi püspökök így írták volna alá helyemben tisztüket a nevük alá: Dei gratia episcopus Transdanubien-sis. Ami náluk az államhatalommal szemben az egyházi önkormányzatról szóló bizonysgtétel volt, ez hadd legyen nálam első sorban az Istenhez való kötöttségemnek s csak másodsorban az emberektől való függetlenségemnek bizonysga.

Ne botránkozzatok meg azért, ha azt látjátok, hogy a népszerűséggel nem törődöm. Nekem nem népszerűség kell, hanem Isten-szerűség. Boldog vagyok, ha a kettő együtt jár, ha azonban nem jár együtt, gondolkozás nélkül szeretném az Isten-szerűséget választani.

Az imádkozás szolgálata.

Isten embere kifelé szolgáló, de befelé és felfelé néző ember. Ezért van az, hogy szolgálatának legfőbb helye az imádkozás belső kamrája.

Tudatában vagyok annak, hogy a dunántúli egyházkerületben végzett szolgálatomnak is ez a legfontosabb része. Ebben szeretnék a leghűségesebb lenni. Attól sem fogok sohasem vonakodni, hogy szemtől-szembe láthassalak benneteket és szolgálhassak kicsinyeknek és nagyoknak egyaránt, de első sorban azt akarom gyakorolni, hogy imádságaimban látogassalak végig benneteket s könyörgésem hulljon rá harmatként minden reggel minden gyülekezetre és annak szolgájára.

Ezt a szolgálatot kérem tőletek is. *„Imádkozzatok értünk atyámfiai, hogy az Úrnak beszéde terjedjen és dicsőíttessék, amiként ti köztetek is.“* (II. Thess. 3, 1.) Magatokért imádkoztok, ha értem hűségesen imádkoztok.

Teljes tudatában vagyok annak, hogy Isten embere igen sokszor egyedül való ember s ezt a sorsot hordozni nem könnyű. Annak a Jézusnak is, aki mindig tudta, hogy vele van az Atya s János 8, 29-ben így tesz bizonyosságot: *„Nem hagyott engem az Atya egyedül“*, annak a Jézusnak sem volt könnyű elhordozni, hogy *„A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészkekük; de az ember Fiának nincs fejét hová lehajtani.“* (Lukács 9, 58). Gecsemáné kertbeli gyötrődésében sem tudta szó nélkül elhordozni, hogy tanítványai — kérése dacára — egy óráig sem tudtak vele vigyázni (Máté 26, 40) és arra kérte őket: vigyázzatok és imádkozzatok. Én is ezt kérem a dunántúli egyházkerulettől: vigyázzatok velem és imádkozzatok velem, s vigyázzatok reám és imádkozzatok értem.

Sok minden kérdés volna még, amiről püspöki székfoglaló keretében meg kellene emlékezni. Azzal biztatom magamat, hogy nem vagyok új ember s ezért felesleges, hogy olyan dolgokat ismétlegessek, melyekkel kapcsolatos álláspontom mindenki előtt ismeretes. Azért egyszerűen szemébe nézek az én Uramnak és Atyámnak, akinek tetszett parancsolni felőlem s így szólok:

Igen Atyám . . .

Megyek, amerre utamat kijelölted:

Úgy hív, úgy vár a szent atyai ház:

Igen Atyám, mert így kedves előtted!

S a lelkem békén, csendben rád-vigyáz.

Ezzel a dunántúli egyházkerület püspöki székét tisztelettel elfogadom.

Dr Vető Lajos

a tiszakerület püspöke

Abból az alkalomból, hogy Dr. Vető Lajos diósgyőrvasgyári evangélikus esperes-lelkész a tiszai egyházkerület püspöke lett, hadd kísérelm meg, nem a laudatio funebris felsőfokán, hanem a vára-kozás tárgyilagos indokolásával az őt kevésbé ismerőknek bemutatni.

Vető Lajos *képzett ember*. Két szláv és két nyugati nyelv köny-nyed kezelésével az érintkezés és tudományos tájékozódás kész szer-számaait bírja. Grünh berlini professzor benső tanítványi köréhez tartozott. Külföldi barátai a háború és hadifogság viszontagságai után sem felejtették el nevét. Sokoldalú érdeklődésébe minden bele-tartozik, ami az élet, a társadalom és az ember alakulásának lénye-ges tényezője. Tudományossága soha nem volt akadály a annak, hogy korszakunk technikai érdeklődésű emberével megtalálja benső kap-csolatait. A szellemi tudományok legreálisabbja, a kísérleti lélektan foglalkoztatta legtöbbit. E tárgykörből valók tanulmányai és for-dításai.

Tudós az előítéletnélküliség és minden újszerű iránt való fel-ajzott érdeklődés jellemvonásával. Nem fogom elfelejteni azt az 1945 februárjában Miskolcön tartott egyházmegyei lelkészértekezletet, ame-lyen mellbevágó határozottsággal vont a megváltozott helyzet konzekvenciáit, vetette mérlegre a mult bűneit és a jelen lehetőségeit.

Vető Lajos *egyéniség*. Hittudományi tekintetben azt jelenti ez, hogy fizikai fájdalommal néz a típusztheológia kényszerzubbonyára. Egyházkormányzati tekintetben ez arra a reményre jogosít, hogy nem óhajt majd a maga képére és hasonlatosságára teremteni máso-kat, mint ahogyan ő sem állt be soha epigonok uszályhordozó tábo-rába, noha mindenkor tiszteletben tartotta mások meggyőződését. Politikai tekintetben éppúgy távol áll mindenkor tőle, hogy bűnből és erényből gyúrt kész korszakokat szentté avasson becsületes ideáljai rovására, mint az, hogy ábrándokkal játszadozzék, mikor tényekkel kellene számolnia.

Higgadt *embernek* ismertem meg, aki megfontolt mondatokban értekezik abrupt érzelmi felkiáltások és nagy szavak helyett. Őszinte embernek, akinek szavában bízhat barátja és ellenfele. Lelkiismeretes embernek, aki bizonyára töprengett azon, hogy a személye iránt egyik részről megnyilatkozott erőteljes rokonszenv nem teszi-e kétkedővé munkakészsége, képességei és küldetése iránt a másik részt. Vállal-kozása mögött bizonyára az az elszánt elhatározás van, hogy egy-házának a legjobb szolgálatot tegye.

Mikor lelkipásztorból egyházi főhatósággá lesz, sokat vár tőle az egyház és az állam, paptársai és gyülekezetei. Hisszük, hogy együtt-munkálkodva püspöktársaival, akik egyre inkább növekvő tömegek

bizalmát élvezik, Isten iránt kötött lelkiismerettel és reális érzéssel intézve tisztét, be fogja bizonyítani, hogy személye Istennek alkalmas eszköze abban a nehéz szolgálatban, amelyen szolgatársi imádásunk kíséri.

Böjtös Sándor.

Tallózás amerikai egyházi kiadványok között

Tarka füzetek fekszenek előttem. Jómód, derű és lelemény látszik rajtuk. Fedelük színes, ábrák neves festmények reprodukciói, vagy tus-sziluettek, s a szöveg itt-ott monogrammszerű miniatűrökkel és egy-egy találó igével megszakítva. Amerikai egyházak pásztorolják velük híveiket és ifjúságukat. A gyűjtemény merőben esetleges, nagyrészt az Új Harangszó szerkesztőségének küldött művek, mindössze 2—3 kiadótól, mégis kíváncsi szemeknek nyújtanak némi betekintést az amerikai protestáns egyházak mondanivalóiba és módszereibe.

Négy füzet kedvelt ifjúsági költemény-gyűjtemény (Youth's Favorite Poems) a svéd eredetű evangélikusok, Evangelical Lutheran Augustana Synod, Minneapolis kiadványa. W. E. Bergstrand ügyvezető főtktár gyűjtése ifjúsági egyesületi összejövetelek, nyári táborok használatára. Bibliái tárgyú, szociális, ifjúsági egyesületi, néhány esetben profán kérdésekkel foglalkozó versek (ital, adakozás, siker). Hangnemük a Hallelujah énekekre emlékeztet, de mindenkor a le nem járatottság frissességével. Alljon itt néhány cím mutatóba: Tudok egy nevet, Találkoztam a Mesterrel, Mit csodálkoztok (azon, hogy Isten hallja az imádságot), Öreg bibliám, Dal fiataloknak, Tiszta kezek, Rombolók vagy építők. Kálvária, Második érintés (Mk. 8.), Haldoklik Isten, Szökünk Előled, Távolról követé (Péter), De („Szívesen szolgálok Neked Uram és éneklek soló-t a gyülekezetben, de a karba ne kényszeríts, a dolgokat szívesen szemlélem, de hogy gyermekeket tanítsak, ne kívánd; minden nikkal pénzemet neked adom, csak a tizeddel ne kínozz, mindig szívesen szolgálok Neked, csak pár napig még igen elfoglalt vagyok).

Csillámkaleidoszkóp mutathat olyan színeket, amelyekben az Augustana Synod másik, 260 oldalas kiadványa tündöklök. A könyv Lorrain Bergstrand titkárnő anyag- és eszmegyűjteménye ünnep- és szabadnapokra és különböző alkalmakra. Az ízléses képekkel tarkított könyv előadási, játék és vitaestékre való anyagot és konkrét tanácsokat ad. (Gyülekezeti képesalbum címen pl. albumkeretű színpadrészen jelmezes fiatalokkal ábrázolja a gyülekezet volt neves vezetőit és tagjait, miközben a színpad másik sarkában a változó életképekhez gyermekének mesélő édesanya fűz emlékezeseket.) Megtanít az egyesület-vezetés és pénzügyek intézésének mikéntjére, kedves olvasmányokat közöl és zene címen dramatizált énekeket (Ó mi hű barát a Jézus), programot nyújt ifjúsági táborok foglalkoztatására, szobában és szabadban folytatandó játékokhoz, végül az egyházi év különböző alkalmaira.

„Mindenkí nevet“ (All smiles, Augustana Synod, Minneapolis) aforizmák és fehér viccek gyűjteménye a következő címszavak alatt: Életkor, együttműködés, lelkesedés, étkezés, barátok, egészség, otthon, emberi természet, ifjúsági egyesület, pénz, zene, nemzetiségek, szabad természet, szójátékok, politika, ábránd, iskola, üzletember, szónok, sport, hangulat, utazás, bizalom,

munka. (Együttműködés: „Déli napsütésben a mólón alvó öreg néger halász mellett élő rákokkal teli kosár, amelyből már-már kimásznak a szökevények. Egy járókelő felrázza az alvót: Hé öregem, kimásznak a rákok! Másznak a fészkes fenét. Nem látja, hogy mihelyt egy is a peremig felkapaszkodik, a többi visszarántja azt.“) A címlap fényes középső L betűjén mint hintán ül összefonott lábakkal józú nevetéssel egy sportszerűen öltözött 18 éves leányka.

„Forward in the faith“ „Előre a hitben“ szintén az Aug. Synod kiadása. Nevezett egyház ifjúsági egyesületének története. Lapjairól mult századbeli szakállas papok néznek felénk, az 1910-es évek első ifjúsági táboraiban roko-lyás dámák sűrögnek, az utolsó tábor serege tóparti fűben üldögél, s a fél-milliós egyház két utolsó elnöke közül (Palmer 1947-ig, Carlson 1947-től) egyik sem idősebb 30 évesnél.

A másfélmilliós Missouri Synodnak németnyelvű kiadványai vannak elől-tem. Néplapja, Der Luhteraner egyszerű stílusban, egyszerű eszközökkel, féltékeny orthodoxiával hirdeti egyházi évszakokhoz illő igék alapján az egy-ház üzenetét. Jóltájékozott hírszolgálat a saját gyülekezetein és kiterjedt saját misszióin kívül napirenden tartja ausztráliai testvéregyházának eseményeit is és sok egyszerű híveknek szánt beszédes történetet hoz minden számában. Kurze Andachten címen hathetenként kis illusztrált fedőlapú füzeteket bocsát ki, amely többnyire összefüggő bibliai igék alapján napi elmélgedéseket közöl, akárcsak a mi leszakító naptáraink. Minden füzet végén 8—10 imádság is található. (A füzet ára 100-on felüli rendelésnél 4.5 cent, s a 4300 gyüle-kezet százával rendeli.)

A Church of Christ, Glendale, California kiadásában Jean Valentine rádióelőadásai: „Vissza a Bibliához!“

Alfred Froh és Margaret King társszerzésében „Játékok ifjú emberek-nek“ címen 120 vidám szobai játék leírása található. (Games for young people, Wartburg press, Columbus, Ohio).

* * *

Tartalom szempontjából el kell ismernünk, hogy a kiadványok első-sorban Jézust hirdetik. Hitvallásos szempontból nemcsak hogy kifogás alá nem esnek, de sokszor szükkeblűen orthodox irányt követnek. Ha itt-ott naivnak, romantikusnak, idealistának tünnek is fel, a tudományosságnak nin-csenek híjjával. Lehet, hogy ebben része van annak is, hogy az amerikai lutheránus egyházi irodalomnak a nagyon is alapos német teológiával van sokszoros kapcsolata. Amit azonban nyújt, nagyozolás nélkül nyújtja.

Szándékukon a teljes gyakorlatiasság látszik. Ők már eldöntöt-ték a maguk számára az egyes, vagy négyes program kérdését. A sok-érdeklődésű ember mindenirányú foglalkoztatása árán akarnak megnyerni em-bereket a Krisztus országa számára. Tudják, hogy az ifjúság csak oda megy szívesen, ahol sokirányú természetes érdeklődésének zóme, és pedig a leg-megnyugtatóbb összhangban talál kielégülést. Ábráikból és írásaikból egy-aránt kitünik, hogy csak koedukált ifjúsági munkát ismernek. Miközben az 1611-es nyelvű bibliafordítás mellett kitartanak, az egyház üzenetét a szeku-larizált ember nyelvén hirdetik. Összejöveteleiken el nem maradhat a frissít-ők felszolgálása és egyáltalán nem szégyenlik ifjúsági köreik klubéletét, ahol jó viccek is gyakran hangzanak el.

Ilyen eszközök mellett gyakran nagy templomok zsúfolt gyülekezetei előtt hangzik az ige. A mi viszonyaink szerint értelmezett szórvány fogal-

mát, úgy látom, nem igen ismerik, mert vagy van valahol eleven, hódító egyházi életük, vagy tagjaik rövid idő alatt más egyházakba szívódnak fel.

Munkájuk a hagyományoktól nem kötött emberek tömegében nagy és új lehetőségeket, de sok nehézséget is rejt magában. A sajtón kívül a filmet is élelmesen céljaik szolgálatába állították.

Ha kritikával illetjük őket, kétségtelen, hogy a nagy arányokban nivelálódó világ és iramodó élet új feladatainak megoldásában sokat tanulhatunk is tőlük.

B. S.

Liturgikus magatartás

Úrvacsoraosztás

— (5. folytatás.) —

Az úrvacsorai edények elrendezése után a középben az oltár felé fordulva megvárjuk, amíg az utolsó úrvacsorai vendégek visszaérkeztek helyükre és teljes csend áll be. Ekkor a gyülekezet felé fordulva elmondjuk a benedictiora való felhívást, majd — mint már említettük — magát a benedictiót a Glóriával az oltár felé. Az ezt követő áldásosztás és elvonulás a már elmondottak szerint történik.

Az úrvacsoraosztásban máris gyakran működik közre nálunk is több, nevezetesen két liturgus. Ezek magatartására nézve a több liturgus együttes szolgálatáról már elmondottak mérvadók. Rendesen az a szokás, hogy a második liturgus csak az úrvacsoraosztásban való segédkezéshez lép az oltár elé, tehát a distributiót megelőző invitatio előtt, vagy utána. Helyesebbnek tartom, ha az egész úrvacsorai szertartásban vesz részt mind a két liturgus és felváltva, vagy meg egyezés szerint más módon osztozkodva, mondják el a liturgikus rend egyes részeit. Mindenképen szem előtt tartandó azonban az az elv, hogy együtt végzik a fordulatokat, tehát mind a ketten egyformán vagy az oltár, vagy a gyülekezet felé fordulva végzik a szolgálatot.

Röviden rátérünk arra a kérdésre is, hogy vajjon *veheti-e a liturgus a saját kezéből, nyujthatja-e önmagának az úrvacsorát?* Ez a kérdés a „Lelkipásztor“ hasábjain is megszólalt, de lezárásához nem érkeztünk el. Egyszerű a felelet akkor, ha az úrvacsorában két liturgus működik közre. Ebben az esetben magától értetődőnek tartom, hogy egymás kezéből ők is veszik az úrvacsorát. De a magam részéről a liturgus sumptiója mellett is állást foglalok arra az esetre, amikor egyedül kénytelen végezni az úrvacsorai szertartást. Teszem ezt különösen két körülmény megfontolása alapján. Először is úgy látom, hogy olyan lelkészek számára, akiknek csak ritkán lehetséges lelkészi összejöveteleken élvezni a szentséget, nagy áldást jelentene, ha ezt megtehetnék, ahányszor gyülekezetük részesül benne. Másodszor a gyülekezetre is nevelő hatással volna, ha azt látná, hogy lelkész nemesak neki ajánlja újból és újból az úrvacsorához járulást, hanem maga is buzgón él vele.

Történelmi szempontból tény, hogy Luther számára természetes volt a liturgus sumptiója. A Formula Missae-ben megállapítja: „Deinde communicet tum sese, tum populum.“ A Schmalkaldeni

Cikkek 2.-ában foglalt idevonatkozó soraiából csak az vehető ki, hogy a sumptionak akkor nincs helye, ha nincs jelen gyülekezet. A 16. század evangélikus ágendái is magától értetődőnek tekintették, hogy a liturgus a gyülekezettel együtt maga is veszi az úrvacsorát. Csak a 17. századtól kezdve kezdtek ezzel szemben állást foglalni. Újabban azonban olyan egyházakban is újból engedélyezték, ahol előbb megtiltották a sumptiót.

Teológiai szempontból nem lehet ellenezni. Azokkal az érvekkel szemben, amelyeket mellette megemlítettünk, mai rendünket tartva szem előtt, csak a gyónás és absolutio lefolyásával kapcsolatban támadhatnak nehézségek. De ezek is könnyen kiküszöbölhetők. A gyónásba — sumptiója esetén — úgy kapcsolódhatik be a liturgus, hogy az egyes gyónókérdésekre a hívek részéről elhangzott feleletekhez hozzáfűzi a maga feleletét. („Vallom én is“ stb.) Az absolutiót pedig így vonatkoztathatja magára: „Én is bízom bűneim bocsánatában, amelyet elnyerek Isten kegyelméből az Úr Jézus Krisztus drága vére által“ („Hochkirche“ 1927. évf., 317. l.).

Gyakorlatilag természetes feltétele a sumptiónak, hogy gyülekezeti úrvacsora keretében folyjék le. „Zug-úrvacsoravételek“ a „zugmisék“ mintájára elvetendők. A keresztyén alázatosság követelménye, hogy a liturgus kommuniója csak a hívek úrvacsoravétele után menjen végbe (v. ö. Lk. 14, 8—11). Kommuniója alatt természetesen az oltár felé fordul.

Mindez nem biztatás, hogy ezentúl minden liturgus minden további nélkül vegye maga is a maga kezéből az úrvacsorát. Aki ezt eddig is tette, bizonyára felettes hatósága tudtával tette, gyülekezete is megszokta tehát, nyugodtan megteheti ezután is. Különben azonban feltétlenül szükséges, hogy egyházunk ebben a kérdésben is határozottan állást foglaljon és a liturgus sumptiójának remélt bevezetése mellett egységesen megállapítsa annak módját is. Magától értetődő az is, hogy minden gyülekezetet, ahol a lelkésznek ilyen úrvacsoravételére sor kerül, előzőleg fel kell világosítani a kérdés lényegéről és a liturgusnak az úrvacsorába való bekapcsolódásának indokoltságáról és természetes voltáról nehogy bárki is megütközzék rajta és rómaizáló tendenciákat gyaníthasson.

Mi történjék a kehelyben fennmaradó úrvacsorai borral? Nem Krisztus vére, ezzel tisztában vagyunk! De annyiban mégis „konzekráltattott“, megszenteltetett, hogy elkülönítetett minden profán használattól és elfogyasztástól és csak arra volt rendelve, hogy elfogyasztása közben Krisztus összekapcsolja vele vérének jelenlétét. Ennek a szent rendeltetésének megfelelően kell tehát eljárni vele, ha a kehelyben visszamaradt belőle kisebb-nagyobb mennyiség. A leghatározottabban elítélendő, ha az egyházi ünnepnap asztalára kerül! De érzéketlenül nem szabad tűrni azt sem, hogy kiöntöbe öntsék. Legjobb, ha a lelkész, vagy családja maga kezeli ezt a kérdést és a megmaradt úrvacsorai bort pázsitra önti, hogy visszakerüljön az anyaföldbe, amely előhozta.

Néhány szót a gyülekezetnek magatartásáról is az úrvacsora alatt. Bizonyos vonatkozásokban az eddigiekben is adtunk már út-

mutatásokat. Szükséges azonban általánosságban is hangsúlyozni az úrvacsora szentségéhez illő magatartás és rend követelményét. Vannak gyülekezetek, ahol régi hagyományok biztosítják ezt és szigorúan ragaszkodnak bizonyos sorrendhez, amelyben kor és nemek szerint járulnak a hívek az oltár elé. Ennek a sorrendnek a betartása magától biztosítja az illő fegyelmezett magatartást. Hátrányos következménye csak az, hogy megbontja a családi kötelekeket. Pedig jó értelme van annak az egyes helyeken meghonosodott szokásnak is, hogy az egyes családok tagjai egymás mellett térdelnek az oltár előtt.

Mindenképen szívósan kell küzdeni minden vásári zsvaj és tolongás ellen, amellyel nagyobb gyülekezetekben különösen nagyünnepi úrvacsorák alkalmával gyakran találkozunk. Az invitációra olyan tömegesen tudunk itt a hívek az oltártérre, hogy az egyes sorok sorrakerülésekor, illetve elvonulásakor valósággal tumultuózus jeleneteket láthat az ember. A hely és alkalom szentsége ellen való ilyen vétkezést kérlelhetetlen szigorúsággal kell leküzdeni, s újból és újból rámutatni a helyes magatartásra. Ez pedig abban áll, hogy padonként, padsoronként gyülekeznek az úrvacsorát kívánók az oltár előtt. Így azután tömeges úrvacsoravétel is ünnepélyes rendben folytatható.

Az *egyházi* is tanúsítson méltó magatartást! Gyertyagyújtáskor és oltáskor ne székelt cipeljen az oltár elé, hanem használjon megfelelő nyújtó-, illetve oltóbotot, amely akár házilag is elkészíthető! Legszükségesebb mondanivalóját, a lelkész utasításait, közléseit csak suttogó hangon adja tovább. Öltözéke rendes és tiszta legyen! Mindez persze nemcsak az úrvacsora alkalmára szorítkozzék! Itt külön még az úrvacsorázók számának megállapításával kapcsolatban merül fel követelmény. Az úrvacsorázók számbavétele szükséges. De ennek nem kell okvetlenül úgy történnie, hogy az egyházi papirossal és ceruzával a kezében ott áll az oltár mellett és jegyzi az odajárulók számát! Nem kell bővebben kifejtenuk, hogy mennyire nem odaillő ez az eljárás. Történjék a számbavétel a háttérben feltűnés nélkül!

Végül még néhány szempontot a *betegek úrvacsoravételéről*. Ez az úrvacsoravétel nem azonos az utolsó szentség élvezésével. Ezért nem is „adjuk fel“ ilyenkor az úrvacsorát — amint sokszor lelkészek is mondják! —, hanem most is egyszerűen nyújtjuk, kiszolgáltadjuk azt. Mivel az úrvacsorának gyülekezeti jellege van, nemcsak hogy nem hárrítható el, ha a beteg hozzátartozói is részesülni kívánnak benne, hanem ez egyenesen támogatandó. Az úrvacsorának az a vonása, amelynél fogva ember és ember között is közösséget teremt és erősít, a betegágy körül különösen jótékonyan érvényesülhet.

Az úrvacsora rendje a beteg állapotához képest szükség esetén egyszerűsíthető. A gyónási kérdések egyetlenegy kérdésben foglalhatóak össze, az imádságok megrövidíthetők, ugyanígy a feloldozási for-

SAJTÓHIBA-IGAZÍTÁS.

A decemberi szám 507. oldalán, a „Liturgikus magatartás“ c. cikkben, a második bekezdés 9. sorában „vettük tovább“ helyett helyesen ez olvasandó: „vittük tovább.“

mula is. Semmi körülmények között sem maradhatnak azonban el a szereztetési igék!

Ahol csak valamiképen lehetséges, oltárrá alakítandó egy asztal, rajta feszület és égő gyertyák helyezendők el. Ezeket a lelkész az úrvaesorai edényekkel együtt mindenkor vigye magával, számolván azzal, hogy a betegszobában nem lehetők fel.

A liturgikus öltönyt csak a beteg hajlékában öltse fel és a szertartás végeztével vesse le. Itt is hangsúlyozzuk, hogy egyszerű öltönyünk liturgikus jellegét mindenképen meg kell óvnunk, ill. vissza kell nyernünk a számára.

Mondanunk sem kell, hogy betegek úrvaesoravétele után különös gonddal kell megtisztítani a szentedényeket. Ennek elvégzését ellenőrizni kell! Legjobb, ha betegek úrvaesorájához külön, csak ezt a célt szolgáló úrvaesorai készlet áll rendelkezésre.

Budaker Oszkár.

Amszterdam visszhangja

Az egyházak világkonferenciája — magának a találkozásnak a tényével, és végzett munkájával egyformán — kiáltó szóvá, imádságra és munkára hívó szóvá, lett a világkeresztyénség számára. Visszhangja most válik lassan hallhatóvá, érkezik hozzánk a világ különböző részeiből. Tanulságos és mindenképpen elgondolkozásra, számotvetésre serkentő dolog erre a visszhangra figyelniünk. A következőkben Amszterdamnak három ilyen visszhangját szövegezzük meg. Mindhárom nagyon jellemző és sokat mond a mi számunkra is.

NÉMET VISSZHANG.

A német evangélikus egyház lutheri ágának hangja szólal meg Stählin püspök személyében. Szerinte Amszterdam igazi jelentősége azokban a feladatokban van, amelyeket kényszerítő erővel állít elénk. A német evangélikusság számára három dologban látja az ökumenikus világmozgalom elkötelezését. Az első: nyiljon meg végre a német evangélikusság szeme az egy, egyetemes keresztyén anyaszentegyházban való benneállásának a meglátására és lépjen ki abból a saját egyházi határai közé zárkózó, önmagán túlra nem tekintő elzárkózottságából, amely az elmúlt évtizedekben annyira jellemezte. — A második: ismerje fel az ökumenikus világmozgalom jelentőségét a teológiai munka területén. Amszterdam teológiai jelentősége abban van, hogy nem próbálta a különbségeket kompromisszumos formulákkal elmosni, de nem is állt meg a tanításbeli különbségek megállapításánál, hanem közös „beszélgetést” kezdeményezett és tart fenn a világ keresztyénei között a Jézus Krisztusban kijelentett igazság felől. Így a „konfesszió”, a hitvallásosság, új értelmet nyer: hitvallástétellé és arról való számadássá válik a keresztyénség többi konfessziói előtt. A lutheri teológiai művelői ezen a téren — úgy látja Stählin — különösen nehéz feladat előtt, de különösen nagy felelősség alatt is állanak. — Végül: Amszterdam egyik legfontosabb ténye, hogy nem foglalt állást a mai világ politikai és szociális ideológiáinak egyik tábora mellett sem, hanem meg tudta őrizni az evangéliumnak konkrét történelmi mozgalmakhoz és ideológiákhoz hozzá nem köthető, időfölkötti függetlenségét. Ez azt jelenti világosab-

ban, „Jézus Krisztus nevében nem követelhető, hogy a keresztyénség az egyik oldalra álljon a másik oldal ellenében.“ De — és ez szerinte a döntő — az Isten ítéletéről és kegyelméről szóló igehirdetésnek ez az időfelettsége csak akkor talál hitelre a világ előtt, ha a keresztyénségnek egyúttal döntő mondanivalója is van a világ mai konkrét, égető kérdéseiben, mindkét oldal számára. Ezt az üzenetet — mindkét oldal felé — egyre tisztábban megszólaltatni ma, ez Amszterdam harmadik nagy tanulsága és elkötelezése. Rajtunk, evangélikusokon — mondja Stählin — különösen nagy a felelősség, hogy az egyház Isten-szolgálatára és szolgálata a világ felé egymással ellentétbe ne kerüljenek.

Nagyon érdekes az első felismerés, mert a német evangélikusságnak régi fogyatkozására világít reá, a saját meglátás bűnbánatával. De nekünk különösen a második és harmadik felismerésen kellene elgondolkoznunk.

AMERIKAI VISSZHANG.

Reinhold Niebuhr, az amerikai protestantizmus teológiai vezéralakja, a *Christian Century* című folyóiratban számol be részletesen Amszterdamnak reá mint amerikai teológusra tett hatásáról. A legmeglepőbb volt számára az egyház lényege felőli felfogások áthidalhatatlannak látszó ellentéte s ugyanakkor az a várakozáson felüli egység, amely az egyháznak az emberi társadalomban végzendő funkciója dolgában fennállott.

Érdekes Niebuhr véleménye az „egyház bűnbánata“ fölött világszerinte folyó vitában. Ebben a kérdésben az egyház lényegéről vallott felfogás dönt. „Valahányszor a protestáns egyházak kijelentették, hogy az egyháznak bűnbánatot kell tartania, mert maga is benne áll a bűnös világban, a katolikusabb módon gondolkozó tagok és a kéleti orthodox-egyházak meg voltak bántva. Mert számukra az egyház „a testtétel meghosszabbodása“ s ezért tökéletes; ezért nem tarthat semmiféle bűnbánatot; megengedik, hogy egyes tagok vétkeskévé válhatnak, de ragaszkodnak (az egyháznak) minden történeti és tapasztalati tényen túli misztikus valóságához. A protestánsok számára ez a valóság maga Krisztus, az egyház Feje.“

Ami az egyes keresztyén egyházaknak a szociális kérdésben Amszterdamban vallott felfogását illeti, a meglepő és nem várt egység mellett „ez a felfogás — politikailag szólva — a középtől (legalább is az amerikai középtől) annyira balra feküdt, hogy sok amerikai számára egyenesen megdöbbentő lesz.“ Az egyházaknak a szociális kérdésben a konzervatívizmustól és tradicionalizmustól való ez a balratorodása és „kontinentális radikalizmusa“ — mondja Niebuhr — főleg két tényből magyarázható. Az egyik: az ázsiai és afrikai missziói egyházak hangjában komoly és kijózanító kifogások hangzottak el a nyugati kultúra, a fehér faj egyeduralma és a pénznek a nyugati társadalomban való hatalma ellen. Másfelől: a nagy európai pusztulás sok régi, sérthetetlennek tartott intézményt elsöpört, felrázta az európai keresztyénség szociális lelkiismeretét és, Európa egyes részeinek megelőző jómódjához képest, minden társadalmi osztályt annyira egyformává tett a nyomorúságban, hogy most már nem csak az ipari munkásság, hanem az egész európai társadalom érdekelt a szociális kérdések gyökeres felvetésében és tisztázásában.

Érdekes lenne meghallanunk az amerikai evangélikusság hangját is Amszterdam kérdésében. Eddig erre vonatkozólag nem jutottak el hozzánk részletesebb híradások.

SVAJCI VISSZHANG.

Végül álljon itt rövid beszámoló egy svájci hangról is, amely egészen sajtóságtól foglalt állást Amszterdam kérdésében. Bruno Balscheit, a radikális irányú keresztyénszocialista „Der neu Weg“ szerkesztője, lapja egyik legutóbbi számában — több svájci református hanghoz hasonlóan — kifogásolja, hogy az ökumenikus világmozgalom teológiai alapja elégtelen és egyoldalú. Szerinte a „Jézus Krisztus Isten és Megváltó“ formula, mely az Egyházak Világtanácsához tartozás alapja, teológiailag a keleti orthodox keresztyénség győzelmét jelenti a nyugati teológiai fölött. Mert ez utóbbi mindig ugyanolyan határozottsággal vallotta Krisztus emberségét is, mint amilyenell vallást tesz Urunk és Megváltónk istenségéről. A kérdés felvetése érdekes és csak még élesebben aláhúzza az ökumenikus együttműködés alapfeladatát, az evangélium igazságában való közös elmélyülés és e fölül való „ökumenikus beszélgetés“ elkötelezését. Dr. Nagy Gyula.

EGYHÁZJOGI ÓRÁK

Magatartás az egyházjogi munkában

Egyházi törvényeink revíziójának, illetve reformjának az ügye immár az összehívott zsinat dolga. De éppen ezért kell egyházunk valamennyi lelkészének résztvennie a feladatunkká vált egyházjogi munkában. A zsinatnak maga mögött kell tudnia egyházunk egészét; a zsinat lelkész-tagjainak abban a tudatban kell élniök, hogy velük együtt tusakodik a törvényhozásban minden lelkész társuk.

Amikor pedig új lendületet kap egyházunkban az egyházjogi munka, nagyon kívánatos, hogy legelőször annak az etikai oldala mutatkozzék előttünk. *Ahhoz, hogy jó legyen az egyházjogi munkánk, szükséges a munkában állók helyes magatartása.*

E helyes magatartás ú. n. elvi kifejtése helyett egy mindjárt gyakorlati kérdésnek minősíthető kérdést vetek fel, és az erre adott feleletemhez fűzöm idevágó nézeteimet. Ezzel a „gyakorlatisággal“ is szeretném mutatni, hogy az ú. n. elméleti egyházjogtan korántsem annyira idegen az élettől, mint azt sokan kényelmesen vélik.

A kérdés ez: *Van-e értelme egyházi törvényeink revíziójának, illetve reformjának?*

A feleletem pedig ez: *Egyházi törvényeink revíziójának, illetve reformjának csak akkor van értelme, ha 1. megvan bennünk a szándék, hogy egyházi törvényeinket meg is tartjuk, és ha 2. e revíziót, illetve reformot teológiai feladatnak tekintjük.*

Lássuk meg végre, hogy nincs semmi értelme új törvényhozásnak, ha az a véleményünk, hogy egyházi jogszabályaink csak addig köteleznek bennünket, ameddig megfelelőek számunkra, egyeznek fel fogásunkkal. Nem jóhiszemű tévedésekre, homályos értelmű jogszabályok félreértésére célok, hanem arra, hogy egyesek szántszándékkal hunynak szemet rendelkezések előtt. Azzal is tisztában vagyok, hogy az élet meghaladhatja a jogszabályokat, vagy olyan

helyzet elé állíthat bennünket, amilyenre az egykori törvényhozók nem is gondoltak. Nem is talállok semmi kivetni valót abban, hogyha az egyház élete egyben s másban elhajlik az írott jogtól, igen ám, de csak akkor, ha ebben az elhajlásban az egyház közakarata nyilvánul meg. Amikor egyes emberek hatalmi vágya, kényelme okozza ezt az elhajlást, akkor csak a 8. parancsolat lutheri magyarázata készíttet „mindeneket jóra magyarázni“, de jogelméleti mentséget nem talállok. Gyakorlatilag pedig az a tapasztalatom, hogy amelyik vonalon megindul a szabálytalanság, ott nem lehet többé feltartóztatni; akiknek hivatásuk lenne felelősségre vonni a szabálytalankodókat, de maguk is saját eszük és kedvük szerint végzik egyházjogi cselekményeiket, természetesen ellanyhulnak vigyázásukban. Ezért kell egyházjogi munkánk kezdetén határozottan állást foglalnunk a tekintetben, hogy legyenek-e hát jogszabályok egyházunkban vagy ne legyenek. Hogy csak díszül legyenek, ennek nincsen értelme. Kétségtelen, hogy egy bizonyos fokú elszántság szükséges a jogszabályok megtartására, de egyházunk életében számtalan jó példa biztat bennünket, hogy meglegyen az őszinte szándékunk a hozandó törvények megbeszülésére.

Egyházjogi munkánkban a helyes magatartáshoz az is hozzátartozik, hogy legalább is mi lelkészek teológiai feladatnak tekintsük azt. Ezzel kettőt akarok mondani egyszerre. Minden lelkész tartsa feladatának az egyházjogi munkát, és tartsa teológiai munkának az egyházjogi munkát. Minden lelkésznek hivatalból művelnie kell a teológiát, mert a nélkül csak mesterember, csak béres. Az egyházjogi kérdésekre vonatkozóan pedig ez azt jelenti, hogy a lelkészeknek tudatosan mint teológusoknak kell velük foglalkozniok és egyikre sem szabad ötletszerűen felelniök, hanem csakis az egész teológia összefüggésében.

Sólyom Jenő.

Egyházi tájékoztató

Istentiszteleti reform Erdélyben

A romániai magyar evangélikus egyetemes egyház lelkészi kara *Argay György* püspök vezetésével 1948 szeptember 17—18. napjain Sepsiszentgyörgyön értekezletet tartott, melyen az új kultusztörvénnyel kapcsolatos ügyek, valamint az egyház fontos lelki és anyagi kérdései kerültek megtárgyalásra.

A lelkészértekezlettel kapcsolatban négynapos evangelizáció is volt külön a lelképásztorok és külön a gyülekezet részére. Mindkettőt *Argay György* püspök végezte sok áldással.

A lelkészértekezlet elhatározta a hitoktatás reformját. Kimondotta e célból *Kiss Béla* csernátfalusi lelkész, theol. m. tanár egészen új utakon induló hittankönyvének a bevezetését. Elhatározta az értekezlet a konfirmációi oktatási idő kiszélesítését is, olyanformán, hogy az ezután már ősszel, az iskolai év elején kezdődjék. A konfirmandusok legalacsonyabb korhatárát pedig 14 életévben szabta meg az értekezlet.

Elhatározást nyert a Brassói Egyházmegye Gyámintézetének újjászervezése és működésének az egész egyházegyetemre való kiszélesítése. Javasolta az értekezlet a stóláknak az eltörlését, helyette stólamegváltás bevezetését. Végül tisztázta az értekezlet a kultusztörvény alapján a teljesen önkéntes egyházi adó bevezetését minden egyházközségben.

Az értekezlet egyik legfontosabb tárgya az *istentiszteleti rend reformja* volt. Régen felmerült már az óhaj, nemcsak lelkészek, hanem világiak körében is, az eredeti lutheri liturgiához való visszatérésre, az úrvacsorának az istentiszteletbe való szerves beépítésére, drága évezredek liturgiai örökségeink tiszta felélesztésére. *Argay György* püspök bejelentette, hogy miután e körül a kérdés körül minden vitás pont tisztázódott s a lelkészi kar is egyöntetű véleményre jutott, nagy örömmel tesz eleget ennek az óhajnak és elrendeli az énekes liturgia bevezetését minden egyházközségben, abban a formában, ahogy azt az értekezlet megállapítja.

Az értekezleten *Kiss Béla* theol. m. tanár csernátfalusi lelkész tartott igen értékes előadást és ismertetést erről a kérdésről. Részletesen ismertette és megvitatta a Kolozsvárt bevezetett *Járosi Andor* féle lutheri liturgia-tervezetet. Az értekezlet végül is, az előadó által eszközölt pár kisebb módosítással emellett a tervezet mellett döntött s elhatározta, hogy a püspök rendelkezése értelmében legkésőbb 1949. bőjt első vasárnapjáig minden lelkész vezesse be gyülekezetében ezt a liturgiát. Pár gyülekezetben már most is ez használatos, így: Kolozsvárt, Nagybányán, Csernátfaluban, Sepsiszentgyörgyön, Kézdivásárhelyen. Több gyülekezetben pedig ismerik és szeretik is már az új liturgiát. Általában nem ütközik tehát nehézségekbe a lutheri rend bevezetése. Ezzel nyugvópontta kerül az erdélyi evangélikus egyházban immár hosszú évek óta folyó liturgiai harc.

Nem hagyható említés nélkül, hogy a lutheri liturgia bevezetésében igen jelentős része van *Bothár L. Vilmos* egyetemes felügyelőnek. Világiaknál egészen szokatlanul alapos teológiai tudásával, liturgiai tájékozottságával, komoly felkészítéssel állt felügyelői tisztségének kezdetétől fogva a nagy ügy mellett.

A lenti kérdések megvitatására Aradon is tartott az egyházkerület lelkészértekezletét október 5—8-án, az arad—bánsági és nagyváradai egyházmegyék lelkészei részére, kik közül legtöbben nem tudtak eljutni Sepsiszentgyörgyre a nagy távolságok miatt.

K. L.

K Ö N Y V T Á R B A N

Michaelis Wilhelm:

Einleitung in das Neue Testament, Bern, 1946. BEG-Verlag.

A háború utáni külföldi teológiai irodalomhoz még nehezen tudunk hozzáférni. Így csak megkésve tudunk erről a könyvről beszámolni. Pedig Michaelis berni professzor újszövetségi bevezetése egyike a legértékesebb és legértelmesebb könyveknek, melyek az utóbbi évek során megjelentek. A bibliai „bevezetés“, tehát a Biblia egyes iratainak a keletkezése, jellege, teológiai helye, valamint a bibliai kánon és a szöveg története volt az utolsó másfél század folyamán a leghevesebb teológiai küzdelmek csatateré. Itt vívták harcukat a legnagyobb szenvedéllyel a különféle teológiai irányzatok. Egyik oldalról támadták az iratok hitelességét, hogy azok hitelességével együtt a hagyományos kegyességen is rést üssenek, a másik oldalon pedig sokszor elkeseredetten védelmezte az egyházas teológia az elveszettnek látszó pozíciókat is, mert attól tartott, hogy a „hitelesség“ kérdése dönt a bibliai iratok kinyilatkoztatás-tartalma fölött is. Az első világháborút követő teológiai megújulás azonban megértette velünk, hogy — ha nem is jelentéktelen és mellékes kérdés, kitől származnak a bibliai iratok, — mégis pl. János evangéliomának a kinyilatkoztatás-tartalma nem attól függ, hogy János apostol, a Zebedeus fia írta-e. Megtanultuk újra megérteni, mennyire igaz a volt Luthernek, aki nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a bibliai iratok tekin-

tetében a döntő az, vajjon „Krisztust hirdetik-e“.* Ez a felismerés ellanyhította a heves vitákat és helyet adott a nyugodtabb és tárgyyszerűbb vizsgálódásoknak.

Michaelis könyvének egyik főelőnye, hogy ennek a legújabb és jórészt újszempontú tudományos kutatásnak az eredményeit gyűjti össze, rögzíti és viszi tovább. Aki a régebbi tudományos diszkusszió anyagának az ismeretével közeledik ehhez a könyvhöz, annak elsősorban ez tűnik fel: milyen „konzervatív“ álláspontot képvisel a szerző. Olyan éles vitapontokon, mint a negyedik evangélium keletkezése, Lukács evangéliomának és a Csel. könyvének a szerzősége, de még a pásztori levelek szerzősége tekintetében is a hagyományos álláspont mellé áll. Hajlandó Michaelis elfogadni azt is, hogy Jakab levele az „igazságos“ Jakabtól származik, és hogy Péter első levelét Péter utasításai alapján Silvanus írta. Mindez a szerzőt azoknak a kutatóknak a sorába állítja bele, akék annak idején az egyházas álláspontot képviselték. Pedig Michaelis könyvében nincs szó egy apologetikus egyházas álláspont felújításáról. Azonban az újabb tudományos kutatás és diszkusszió eredménye egyre inkább elhajlik a mult század ötvenes éveinek attól a radikalizmusától, mely minden látszólagos ellenmondásban későbbi hamisítványt szimatolt. A komoly és lelkiismeretes tudományos kutatást ma már nem a radikálisok, hanem azok képviselik, akiknek sok apró részletkutatása lehetővé tette Michaelis könyvének a jelen formában való megírását.

De Michaelis könyvének a legfontosabb jelentősége nem ezekben az első pillanatra feltűnő „eredményekben“ van. Sokkal fontosabbak ezeknél a kész eredményeknél azok a vizsgálódások, melyekkel az egyes iratoknak a keletkezési körülményeit tisztázni igyekeznek. Első helyen kell e tekintetben kiemelnünk azt a szakaszt, melyben az evangéliumi hagyomány keletkezésének a különböző fokozatait vizsgálja. Az utolsó évtizedek előkészítő munkálatai és az ú. n. „formatörténeti“ kutatás eredményeinek a leszűréséből e fejezetben rendkívül tanulságos és a további kutatást is megtermékenyítő szempontokat kapunk. Ennek a fejezetnek az értékes eredményei valójában a szinoptikus kérdésnek sokat vitatott és már-már szinte chaotikussá vált probléma-komplexumával jelentkeznek. Michaelis a hagyományossá lett kétforrás-hipotézisnek egy átgondolt, modern változatát képviseli, annak a hangsúlyozásával, hogy nemcsak a szinoptikus hagyománynak a történetében, hanem a szinoptikus evangéliumok egymáshoz való viszonyában is vannak és mindig lesznek megoldhatatlan rejtélyek. Ezeket a legfeltűnőbb vitakérdéseken túl azonban minden egyes könyv kritikai kérdéseinek a tárgyalása rengeteg új mozzanatot tartalmaz. A szerzőnek rendelkezésére áll a sokszor egészen eldugott helyeken megjelent kritikai irodalom is és főlényes tudással tudja ezt az óriási és sok tekintetben áttekinthetetlen irodalmat csoportosítani, feldolgozni és hasznosítani. Milyen színessé válnak ennek révén pl. a Pál leveleire vonatkozó fejezetek. Az egyes újszövetségi iratok tárgyalásához kapcsolódik a kánontörténetnek és az újszövetségi szöveg történetének (szövegkritikának) a rövid áttekintése. Végül hadd említsem meg azt, hogy a szerző könyvét tankönyvül szánta. Az tehát első bevezetésül is alkalmas kezdő teológusok számára, de éppen úgy gazdag kincseshánya, ha olyanok forgatják, akik maguk is foglalkoztak már a tárgyalt kérdésekkel. Michaelis könyve bizonyára hamarosan közkinccsé lesz a teológiai irodalomnak s hisszük, hogy a legjobb és legtöbbet használt tankönyvek között fogják azt használni.

Karner Károly.

* „Das ist der rechte Prüfstein, alle Bücher zu tade'n, wenn man siehet, ob sie Christum treiben oder nit... Was Christum predigt, das ist apostolisch“, mondja Luther híres 1522. előszavában a Jakab leveléhez (ez a helyes szöveg, és nem „quod Christum treibet“, — ahogyan nálunk egy idő óta elterjedt!)

Egyezmény után

Novemberi számunkban közöltük a kormány egyezmény-tervezetét. Azt a tervezetet a zsinat-előkészítő bizottság lelkiismeretes munkával sorról sorra, helyesebben: szóról-szóra végigtárgyalta. Módosító javaslatai a kormány megbizottaival megtárgyaltatván, a Magyarországi Evangélikus Egyház zsinata 1948. évi december hó 8-án Budapesten tartott ülésén az egyezményt elfogadta. A kormány és egyházunk megbizottai által aláírt egyezményt a Magyar Közlöny 1948. évi december hó 16-i 276. száma közli.

Az egyezmény végleges szövege

a következőkben tér el a novemberi számunk 460—462. oldalain közölt kormány-tervezettől.*

A bevezető bekezdésben „egyetemes közgyűlés“ helyett természetesen a zsinatnak fentebbi dátumú ülése szerepel.

A 3. pontban az első mondat után felsorolatik példaképpen az egyháznak néhány szabad működési tevékenysége: „így pl. az istentiszteletek tartását templomban, más erre alkalmas középületben, családi otthonokban és szabad téren, bibliaórák tartását templomban, iskolákban, családi otthonokban, gyülekezeti házakban; az egyházi lapokban és önálló sajtótermékekben folytatott missziót; a biblia- és iratterjesztést; gyülekezeti és országos egyházi konferenciák, evangélizáló összejövetelek tartását, a kötelező iskolai vallásoktatást és a szeretetmunka végzését. Evégből megengedi...“ (következik a tervezet régi szövege). A következő mondatban az „istentiszteletek“ szó után beszuratott: „vasárnapi iskola, bibliaórák, énekkari“ összejövetel, mint olyan, amelynek céljára ugyancsak használhatók az állami iskola helyiségei.

A 3. ponthoz még a következő bekezdés kerül: „A magyar köztársaság kormánya az egyházi élet szabad működése körébe tartozónak tekinti továbbá az egyház önkormányzati tevékenységét (kormányzás, törvényhozás, közigazgatás és bíraskodás) azokban a keretekben és módon, amelyekben és amiként ezt a tevékenységet a mindenkori államfői jóváhagyással ellátott egyházi törvények szabályozzák.“

A 4. pont helyébe egyházunk kérésére a református egyházzal kötött egyezmény szövegezése került: „A magyar köztársaság kormánya tudomásul veszi, tiszteletben tartja, és tiszteletben tartatja a magyarországi evangélikus egyháznak ama kötelezettségét, amely híveinek jócselekedetekre buzdítására, különösen a szegények, elhagyottak, árvák, aggok gondozására vonatkozóan Krisztus parancsa és az egyház hitvallásai szerint reáharul. Ezért szeretetintézmények fenntartásának, fejlesztésének és szeretetadományok gyűjtésének jogát biztosítja a fennálló törvényes rendelkezések keretében.“

Az 5. pontban első mondatnak bekerült: „A magyarországi evangélikus egyház kinyilvánítja, hogy anyagi tekintetben az 1848. évi XX. törvénycikk

* Az egyezmény összefüggő szövegét az egyetemes felügyelőhelyettes a napokban minden lelkészi hivatalnak megküldi, ezért a Le'kipásztor inkább a változtatások felmutatásával ad szemléltető képet a zsinat-előkészítő és zsinati munka eredményéről.

alapján áll.“ Azután így folytatódik a szöveg (dőlt betűs szavak a tárgyalások eredményeként kerültek a szövegbe): „A magyar köztársaság kormánya viszont kinyilvánítja készségét, hogy arra az időre, amíg az evangélikus egyház anyagi tekintetben megerősödik, a *mindenkori állami jogszabályoknak megfelelő egyházi adózásból és gyűlésekből származó jövedelmek* kiegészítésként egyházi államsegélyt folyósít az alábbiak szerint.“

Az **5. pontban** a személyi államsegély eddigi mértékéhez beszúratott „a köztisztviselői fizetésekhez viszonyított“ — megjelölés. A dologi államsegély egy évi összegének megállapításául, az 1946. augusztus 1-e és 1948. július 31-e között az evangélikus egyházi épületek helyreállítására, felszerelésére, építésére folyósított államsegélynek egy évre elosztott összege szolgál. Megállapítatik az is, hogy „az esetleges egyéb címen eddig is folyósított államsegélyeket a fenti alapelvek szerint degresszív arányban kell folyósítani.“

Ugyancsak az **5. pontban** az özvegyek és árvák nyugellátásánál is beszúratott: „a köztisztviselők illetményének mértéke szerint.“

A **6. pontnál** változás, hogy a d) pont végére részletes felsorolás kerül: „lelkészképző intézeteket, diakonus- és diakonisszaképző intézeteket, misszionárius-képző és bármiféle más egyházi munkásokat képző intézeteket,“ Ezeket a teológiai főiskolákhoz hasonlóan nem érinti az államosítás.

A **6. pontnál** külön bekezdésként szerepel a következő új alpont: „A magyar köztársaság kormánya elismeri és biztosítja az evangélikus egyháznak azt a jogát, hogy az állami jellegű iskolákban a kötelező vallásitanítás továbbra is teljesen szabadon történjék.“

A **6. pontban** még egy új alpont vétetett be: „A magyar köztársaság kormánya gondoskodik, hogy oda, ahol evangélikus istentiszteletet tartanak, az egyház előterjesztésére a lehetőséghez képest kántori, vagy lévitai teendők végzésére képesített és vállalkozó evangélikus tanítót, vagy tanítónőt nevez ki, vagy helyez át.“

A **6. pontnak** a tervezetben szereplő utolsó bekezdése egyházunk kérésére kimaradt. (Fontos!)

Végül ugyancsak a **6. pontban** a jogakadémiára vonatkozó mondat így módosult: „A miskolci jogakadémia esetleges megszűnése esetén az ott jelenleg működő tanárok jelenlegi helyzetüknek megfelelő elhelyezéséről az állam gondoskodik.“

A **7. pontban** teológiailag precízebben hangzik: „Isten szentírásbeli parancsolatának megfelelően“. Ugyanebben a mondatban: „*a jövőben is*“ — kifejezés betoldásával kifejezésre jut, hogy a felsőbbiségért már eddig is imádkozott egyházunk. Ezen mondatban a Magyar Köztársaság nagybetűvel írottan került be az egyezménybe, annak érvényesítéséül, hogy az egyház nem államformáért, hanem a mai magyar hazáért imádkozik Istenhez. Ennek a pontnak a végére a következő mondat került: „Egyben kötelezettséget vállal (t. i. egyházunk — szerk.) arra, hogy énekeskönyvének új kiadásában ilyen alkalmakkor használható énekek is felvéssenek.“

Néhány jelentős változást

tehát elért egyházunk az egyezmény szövegében. Ezek között több olyan van, amelyet a református egyezmény szövege is tartalmaz, de vannak olyanok is, ahol egyházunk sajátos kívánságai érvényesülhettek. A figyelmes olvasó a fentieket összehasonlíthatja az eredeti tervezettel. Itt csak legfontosabb eredményekként kiemeljük, hogy egyházunk elismert önkormányzati te-

vékenysége pontos körülírást kapott; az egyházi adózás és gyűjtés joga biztosítást nyert; eltérőleg a református „szabad egyház a szabad államban” elvől, az 1848. évi XX. tc. anyagi határozmányához egyházunknak elvi ragaszkodása kifejezésre jutott; az egyházi élet szabad működési körébe tartozó tevékenység úgy általánosságban, mint részletes felsorolásban leírógzításra került; a vallástanítás kérdésének újbóli rendezésére vonatkozó — ismeretlen eshetőségeket rejtő — mondatot egyházunk egyezménye nem tartalmazza; végül a felsőbbségért és a magyar hazáért való könyörgés helyesebben nyert megfogalmazást.

A zsinat-előkészítő bizottság más változtató kívánságait a kormány javarészt azzal háritotta el, hogy a református egyházzal már megkötött egyezménytől lényeges vonásokban nem térhet el. Itt lett nyilvánvalóvá, hogy egyházunknak az egyezménnyel kapcsolatosan valószínűleg több kívánságát sikerült volna érvényre juttatni, ha a református egyházzal egyidőben és kölcsönösen együttműködő előkészítéssel kötöttük volna meg az egyezményt.

Az egyezményt általánosságban

egyhangúan fogadta el a zsinat. Ez a határozata kifejezi, hogy „... kívánja az egyház és az állam közötti viszony békés rendezését és evégből Római levél 13. fejezete értelmében a bemutatott egyezmény-tervezetet a zsinati tárgyalás alapjául elfogadja.” A zsinati ügyrendi szabályzatban szereplő ú. n. általános vita során senki nem szólalt fel; csak az egyezmény egyes pontjainak szövegét tárgyaló részletes vitában történtek felszólalások. Az egyezmény 3., 4., 5., 7. és 9. pontja egyhangúan, az 1., 2., 6., 8. pontja nagy szó többséggel fogadtatott el.

Fontosak

az egyezmény szövegébe ugyan nem került, de jegyzőkönyvileg megörökített határozatok.

Az 1. pontnál a zsinat készségét nyilvánította „az új országos vallásügyi törvényeknek megfelelő módosításokra, ha azok az egyház hitelvi alapjával nem ellenkeznek.”

A 3. pontnál jegyzőkönyvi megörökítést nyert a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1948. évi december hó 7-én kelt 14.793/1948. eln. számú iratának következő része: „Az egyezmény 3. pontjával kapcsolatban az egyház kiküldötteinek kérésére — miként azt a tárgyalások során is kifejeztem — ezúttal is megnyugtatósul közölhetem, hogy a magyar köztársaság kormányja — figyelemmel a protestáns egyházaknak az egyetemes pappágról vallott sarkalatos teológiai elvére — az eddigi gyakorlatnak megfelelően a jövőben is az egyházi élet szabad működése körébe tartozó tevékenységnek tekinti mind a hivatásos, mind pedig az önkéntes egyházi munkások által végzett egyházi munkát.

Ugyanennél a pontnál felolvastatott az egyházegyetem elnökségének a zsinat napján a kultuszminiszter úrhoz intézett felterjesztése, melyben a miniszternek fenti elvi állásfoglalására való tekintettel kéri a tanügyi közgazgatási közegeknek (a zsinat előtti napokban kiadott), a pedagógusok hitbuzgalmi szolgálati tevékenységét korlátozó rendelkezése hatálytalanítását evangélikus egyházunkra vonatkozólag. Ezen felterjesztésre a miniszter szóbeli válaszáat dr. Reök Iván zsinati tag közölte a zsinattal: „A kultuszkormány...

kifejezésre juttatta azt az álláspontját, hogy *ez a rendelkezés reánk semmiféle formában nem vonatkozik*. Maga a miniszter ígéretet tett, hogy nemcsak szavai szerint akarja megtartani az egyezményt, hanem annak szellemét is meg akarja tartani és a kormányzat maga akarja, hogy békesség és együttműködés legyen egyház és állam között." (Gyorsírói feljegyzések alapján jegyzőkönyvbe kerülő szöveg).

Az **5. pontnál** a kultuszminiszter fentebbi számú hivatalos iratának következő része került jegyzőkönyvi megőrkítésre: „Hangsúlyozni kívánom azt is, hogy a magyar köztársaság kormányában megvan a készség arra, hogy az 1953. évi december hó 31. napja után nyugállományba vonuló egyházi alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek ellátása kérdését valamilyen formában intézményesen rendezze.”

A **6. pontnál** a következő határozat hozatott: „E pont kapcsán a *zsinat megilletődött fájdalommal vesz búcsút nagymultú és a magyar nép nevelésében páratlan jelentőségű iskoláitól és az azokban dolgozó pedagógusaitól. Köszönetet mond minden eddigi munkájukért; fokozott várakozással, szeretettel és reménységgel tekint meghagyott iskolái felé. Megállapítja, hogy az egyezmény e pontja nem jelenti az egyház iskolafenntartási jogának megszűnését, mert azt a meghagyott iskolák léte és új iskolák létesítésének lehetősége által a kormány továbbra is elismeri. A zsinat ünnepélyesen kinyilvánítja, hogy egyházunknak állami alaptörvényeinkben biztosított iskolafenntartási és állítási jogához rendületlenül ragaszkodik.*”

Ugyancsak az iskolák államosításának pontjánál a zsinat az állandó közös bizottsághoz fordul azon kéréssel, hogy további fiú- és leány-tagozatú középiskolánk is hagyassék meg.

Összefoglalóan

megállapítható, hogy a zsinat *az adott helyzetben más eredményt alig érhetett volna el*. Munkájára is áll ugyan a minden emberre érvényes bűnösség, mégis minden evangélikus lelkész azzal az érzéssel gondolhat rá, hogy *a zsinat Isten színe előtt állva hozta meg döntését*.

Egyházunk

a zsinattal megbizonyította, hogy *kész az állammal való békés viszony kialakítására*. Ha ez méltánylással találkozik s az egyezményvel lezárul az egyház és állam viszonyának újrendezési folyamata, továbbá teljesíthetetlen világnézeti követelések sem vetődnek fel, akkor egyházunk nyugodtan felkészülhet új helyzetében végzendő szolgálatára. A zsinat történelmi horderejű állásfoglalása kettőt mindenestre jelent: törés siettetése helyett *a békesség keresését* s meghosszabbított *kegyelmi időt*.

Ha másban nem, de abban talán mindnyájan egyek tudunk lenni belsőleg szétesett és tanácstalan lelkészi karunkban: *Fel az ájultságból, a halálvárás bénultságából, a „haragszom-rád” passzivitásából, fel az adott keretek között az egyházi építómunkára, gyülekezeti és ébresztő szolgálatra!* Ha másban nem is, de abban talán minden lelkésztestvér egyet érthet: *Egyházunknak ma egyetlen lehetősége — élni a kegyelemből kapott lehetőségekkel!* V. I.

TÖBBEN MEGMOZDULTAK

legutóbbi számunknak a hátralékosokat érintő felszólítására. A befizetések mellett köszönjük egyik kitelepített gyülekezet lelkészének őszinte sorait, aki feltárja anyagi helyzetét, sajnálná, ha nem kapná a folyóiratot, de megértene, mert nem tud fizetni. Másik lelkésztestvér teljesen méltánylandó okokból néhány hónapi haladékot kér. Természetesen mindkettőnek készséggel küldjük tovább a lapot. Az olyan esetek azonban fájnak, amikor valaki évek óta egyetlen felszólításra sem nem válaszol, sem nem fizet. A legközelebbi számunkban kénytelenek leszünk nevük közlésével bejelenteni a Lelkipásztor küldésének beszüntetését.

HOMILETIKAI PÉLDÁT

e számunkban ezután sorra kerülő alapigéről közlünk. A lelkésztestvérek ismerik ebben a kérdésben a szerkesztő elvi álláspontját, s olvashatták az elmúlt évben lapunkban a vitára beérkezett pro és contra hozzászólásokat. Mivel azonban a kész prédikációk közlése érdekében sok lelkésztestvér óhaja fokozódó erővel jelentkezik, a szeretet parancsának kötelezéséből mégis visszatérünk az elmúlt esztendő elején megkezdett azon útra, hogy a közlendő homiletikai példák nem már elhangzott, hanem előre készített beszédet tartalmazzanak.

E számunk 32. oldalán

hátsó belső alján a lapalji jegyzet második sorának végén a „des“ helyett „das“ olvasandó a Luther-idézetben.

MAGYARORSZAGI EVANGÉLIKUS EGYHÁZEGYETEM

ad 185/II/1948.

-Pályázatmeghosszabbítás.

Az általános iskolai vallástani tankönyvekre kiírt pályázat határidejét 1949. évi február hó 28-ig meghosszabbítom, hogy a pályázóknak ideje legyen a külföldről beszerzett és kérésükre általam rendelkezésükre bocsátandó vallástani tankönyvekre való betekintésre, ami a vallástani tankönyvügy tökéletesebb megoldásának érdekét szolgálja.

Budapest, 1948. évi december hó 18-án.

Kuthy Dezső s. k.
ny. püspök,
az egyet. tanügyi biz. elnöke.
